

Delavska enotnost

Glasiło Zveze sindikatov Slovenije

Glavni urednik Franček Kavčič
Odgovorni urednik Marjan Horvat

Ljubljana, 21. julija 1988

številka 29, letnik 47, cena 400 dinarjev

VSTAJA ČLOVEČNOSTI ZOPER MRAČNJAŠTVO

Kdor je v težavah, misli, da je prav njemu najhujše. Zato bi danes bržkone marsikdo, ki ni doživljal leta 1941, dejal, da še nikoli ni bilo tako hudo. Ne bi rad podcenjeval sedanje družbene in človeške stiske, ki nas davi. A narobe bi bilo misliti, da je najhujša v narodovi zgodovini. Še bolj narobe bi bilo samo jadikovati.

Poenostavljene zgodovinske primerjave niso dopustne. Zato ne bom mehanično primerjal razmer leta 1941 in sedanjega trenutka, ko praznujemo dan vstaje v spomin na 1941, pač pa bi rad spomnil na nekatere okoliščine, ki so zgovorne. Tudi ne bom zgolj zaradi ideološko-politične navade govoril o bratstvu in enotnosti ter sorodni, domala usodni povezanosti narodov in narodnosti Jugoslavije – ne tedaj in ne danes. Vendar ne zaradi omalovaževanja, temveč zaradi samoumevnosti.

Slovenskemu narodu nikoli ni bilo lahko. A vse, kar je počenjal za svojo osvoboditev in emancipacijo, je bržkone počenjal v dobri veri, da mu bo nekoč lepše in bolje. Pri tem mislim na zdravo narodovo jedro, ne na njegove politikantske kariere, koristolovce in oblastiželjneže, ki so za svoje cilje ravnodušno iskali zavezništva zoper lastni narod.

Gotovo je slovenski narod z nepopisnim hrepenjem dočakal konec 1. svetovne vojne, ki mu je obetal svobodno življenje v enakopravni vzajemnosti z drugimi narodi Jugoslavije. V resnici pa se je njegova nesvoboda po krivdi nacionalnih buržoazij nadaljevala in ga ogrožala od znotraj. Ko se je notranji grožnji pridružila še zunanja, fašistična, se je v slovenskem narodu začel svojevrsten proces samoobrambnega, demokratičnega in protifašističnega prebujanja, povezovanja in aktivnega udeleževanja v podobi ljudskofrontnega gibanja – ob dejavni usmerjalni vlogi komunistične stranke – zlasti po njenem nacionalnem konstituiranju na Čebinah.

Čebine in dinamična ljudskofrontna akcija po njih, prav to kaže, da je slovenski narod sklenil sam prevzeti pobudo in se dejavno, enotno in organizirano pripraviti na grozečo hudo uro.

Vstaja slovenskega naroda leta 1941 zato ni bila spontana in nepovezana akcija, temveč organizirano dejanje samega ljudstva, ki si je iz svojih vrst izbralo organizirano vodstvo. Bila je načrtovano in zavestno dejanje za obrambo narodne svobode in za vzpostavitev takšnih notranjih odnosov, ki naj omogočijo svobodno, enakopravno, omikanega človeka in naroda vredno življenje, ki ga označujejo gnotni in duhovni napredek in aktivno sožitje z vsemi drugimi ljudmi in narodi.

Da se je veliko teh upov in ciljev kljub zmagoslavnemu narodnoosvobodilnemu dejanju in družbeni preobrazbi izjalovilo, dokazuje ravno sedanja slovenska oziroma jugoslovanska kriza. Prepričan sem, da tudi zato, ker ljudstvo ni neomajno vztrajalo pri varovanju enega izmed ključnih načel svojega osvobodilnega gibanja – to je, da budno skrbi, kdo in kako ga vodi, da mu ne bi vnovič zavladali oblastniški povzpelniki ali nesposobneži.

V takšnih razmerah, v razmerah krize, ki oblastnikom omogoča, da se igrajo z razgretimi nacionalnimi, socialnimi in političnimi čustvi ljudstva in tako povzročajo okoliščine, v katerih se vsiljujejo kot rešitelji, ob čemer manipulantsko zavlačujejo in sprevrtaajo prizadevanja po reformi ustave in vsestranski družbeni in gospodarski prenovi, v takšnih razmerah torej dan vstaje ne more biti le spomin na ponos vzbujajočo zgodovino, ali še slabše – le praznični dan.

Preprosto zato ne, ker dan vstaje ne simbolizira le oboroženega akta v edinem poštenem boju – boju za človekovo in narodovo svobodo. Mislim, da simbolizira veliko več, vsekakor pa vstajo zoper vse (torej ne le zoper tujega zavojevalca!), kar ogroža, razkrajja in maliči človekov in narodov svoboden duhovni in gnotni razmah, kar se poigrava z njegovimi poštenimi in iskrenimi stremljenji po odprtem, enakopravnem in plodovitem sodelovanju in vsestranskem povezovanju tako posameznikov kot narodnih skupnosti, kar skuša z njim manipulirati in ga slepiti z nacionalistično, ideološko, versko ali drugačno demagogijo, kar skuša ljudi in narode razcepiti in oslabiliti, da bi jih zlovesče politikantsko-oblastniške sile lažje obvladovale in vpregale v svoje konservativne, diktatorske, nedemokratične in nehumane nakane.

Pri tem ne gre za nikakršne nacionalne, socialne, ideološke ali drugačne »ključe in merila«. Edini »ključ in merilo« je poštena, neuklonljiva človeška volja po svobodnem in plodnem življenju in spoštovanju sebe in drugega, rekel bi še krajše: edino merilo je vstaja človeka za uveljavitev njegovih človeških ciljev.

Tudi tu in danes, zoper mračnjaštvo okrog nas in med nami!

Martin Ivanič

Dragocena poštena beseda

Razprava v slovenski skupščini o rezultatih gospodarjenja v letošnjih prvih petih, šestih mesecih o tako imenovani majski analizi, ki jo vsako leto pripravijo strokovne službe pri izvršnem svetu, je pokazala dvoje, troje dejstev. Prvič, osnovne poante iz vsakoletnih analiz bi skorajda lahko prepisovali iz prejšnje analize. Tudi letos rezultati namreč ne kažejo bistvenih odstopanj od gibanj v preteklosti, le da je kriza še globlja, iskanje izhoda pa še bolj nujno. Drugič, reakcije oblasti so skorajda identične. Po napetem, dramatičnem uvodu sledi zagreta akcija, tej pa sledijo poletne počitnice. Potem so tu že rezultati devetmesečja, ko je treba pohiteti, da bi do konca leta še kaj rešili (denimo omejili rast inflacije, izboljšali izvozne rezultate itd.). Zadnje tri mesece je oblast zaposlena s pripravami na nov načrt. Majska analiza, njeni zaključki, je takrat že pozabljen, zastarel papir. Vmes v dokaj rednih presledkih prihajajo taki ali drugačni stabilizacijski ukrepi zvezne vlade. Delegati v skupščini pa se vsakič, ko razpravljajo o rezultatih naše ekonomske politike, razburjajo in zahtevajo nagle ter učinkovite ukrepe, kajpak brez kakršnegakoli uspeha.

Letos pa smo ob majski analizi doživeli vsaj eno novost. To je nova kakovost analize. Avtorji, z zavoda za družbeno planiranje Slovenije, so poželi priznanja za veliko bolj ilustrativen prikaz gospodarskih gibanj, kot smo ga bili navajeni doslej, bilo pa je tudi nekaj novih strokovnih prijemov, v kar pa se ne bi podrobno spuščali.

Morda pa bi kazalo omeniti še nov prijem delegatov pri ponujenih rešitvah; nanižal jih je v uvodni besedi predsednik izvršnega sveta Dušan Šinigoj. Pokazalo se je, da delegati ne verjamejo več »na besedo«. Zahtevajo podatke, dokaze. Predsednik slovenske vlade je na primer veličal tako imenovani razvojni dinar, sredstva, ki naj bi se zbirala na posebnem računu za dopolnilno investiranje pomembnih (tudi izvoznih) naložb. Nismo dobili vtisa, da bi bili delegati impresionirani, prej bi dejali, da so bili zaskrbljeni, da bi tudi ta »dinar« pomenil samo nov način zbiranja denarja zunaj dosega združenega dela, ki seveda tudi ne bi imelo moči, da odloča o njem. Odpor do kakršnega koli združevanja sredstev, ki v bistvu vedno pomeni novo obremenitev gospodarstva ali njegovo nesamostojnost pri odločanju o uporabi teh sredstev, je seveda razumljiv. Spomin na razvojne napake slovenske politike v minulih letih in desetletjih, še vedno živ. Ta politika si mora zdaj šele znova pridobiti zaupanje. Skratka, vtise z zadnjega predpocitniškega zasedanja slovenske skupščine bi lahko zaokrožili takole: manj ko je denarja, bolj postaja dragocen in bolj pošteno, natančno in podrobno morajo odločujoči družbeni dejavniki pojasniti, za kaj bodo ta ali oni davek, prispevek ali združen dinar uporabili. In rečenega se morajo tudi držati, sicer bo zapanje v oblast še naprej koptelo.

Boris Rugelj

Participacije v šolah (za zdaj) ne bo

Usklajevanje razpoložljivih (omejenih) sredstev za družbene dejavnosti zagotavlja za vzgojo in izobraževanje okrog 800 milijard dinarjev. Skupna vsota, ki jo smejo porabiti družbene dejavnosti, znaša 2.505 milijard dinarjev, za programe usmerjenega izobraževanja pa bo na voljo predvidoma 307 milijard dinarjev.

Ta vsota je sicer precej večja, kot so pričakovali najbolj črnogledi pa vendar za štiri milijarde dinarjev premajhna, da bi v republiški izobraževalni skupnosti pokrili samo zdaj utečene programe (nove naloge niso upoštevane).

Manjkajoči denar bo treba privarčevati in nadomestiti s krčenjem stroškov zunaj izobraževalnih programov. Tu je možnosti malo, saj ta del v celotni finančni konstrukciji usmerjenega izobraževanja pomeni komaj desetino sredstev. Jasna pa je ena odločitev: **participacije, ki bi jo plačevali srednješolci in študentje, ne bo.** Prevladalo je prepričanje, ki ga je zlasti jasno poudarilo predsedstvo slovenskih sindikatov, da za financiranje kulturnih, naravoslovnih, telesno-kulturnih in obrambnih dnevo in dejavnosti ter za ekscurzije ni mogoče uvesti prispevka učencev, ker bi to oslabilo že tako slab socialni položaj slovenskih družin.

Pač pa bo obveljala nekakšna participacija v visokem šolstvu. Študentje bodo morali plačati drugo in nadaljnja ponavljanja izpitov sami. I. Ž.

Mladinci: Mladinski politiki - 0:1?

Slovenska mladina je po treh tednih »odlaganja« vendarle dobila novo vodstvo: predsednik ZSMS je postal 28-letni vojak Jožef Školč, v civilu politolog.

V prvem krogu tajnega glasovanja nihče od kandidatov za predsednika ni dobil potrebne večine glasov. Za (priprtega) Janeza Janšo in Duška Kosa je glasovalo 15 navzočih, za Jožefa Školča pa 35. V drugi krog volitev se je tako uvrstil le Školč, ki bo »štel dneve« do sredine avgusta letošnjega leta. V drugem krogu (pogoj za drugi krog je bil tretjina glasov) je namreč zbral 56 glasov in tako postal novi predsednik ZSMS.

Po prvih odzivih sodeč bo Školč nadaljeval »trdo linijo« ZSMS. Ko so se namreč na torkovem nadaljevanju programsko-volilne seje delegati seznanili s stališči predsedstva konference ZSMJ glede težav pri izpeljavi volitev vodstva slovenske mladinske organizacije, je odločno dejal: ta stališča so jasno dokazala, da je konec iluzij, da bi od jugoslovanske mladinske organizacije dobili kakršno koli pomoč. »Podprli niso niti zahteve, naj se obtoženi branijo s prostosti, pa tudi drugih temeljnih zahtev RK ZSMS ne; namesto tega so slovenski mladinski organizaciji sugerirali, kako naj izvede volitve.« Zavrnil je tudi »opravičevanje« našega Branka Greganoviča, predsednika konference ZSMJ, ki je poskušal dokazati, da stališča konference ne smejo gledati samo po sklepih, temveč tudi po pogovoru na seji predsedstva (cital je tudi več delov stenograma seje), in dejal, »da so pomembni prav sklepi, ne pa tisto, kar so se člani predsedstva pogovarjali med seboj.« Mojmir Ocvirk je k temu dodal, »da smo v zveznem

Poudarki iz stališč predsedstva CK ZKJ do dogodkov v zvezi s prihodom kosovskih Srbov in Črnogorcev v Novi Sad

Predsedstvo CK ZKJ je na podlagi informacij izvršilno-političnih organov ZK Srbije, ZK Vojvodine in ZK Kosova in razprave na svoji seji 18. in 19. julija izoblikovalo ocene in stališča v zvezi s prihodom občanov srbske in črnogorske narodnosti s Kosova v Novi Sad 9. julija letos in njihovim protestom.

Predsedstvo CK ZKJ je ugotovilo, da so poglaviti vzrok protestnih šhodov Srbov in Črnogorcev s Kosova velike težave, kar zadeva njihov položaj, življenje in varnost. Te probleme je treba kot poglavite probleme vse jugoslovanske skupnosti reševati veliko hitreje in na temeljnih načelih naše nacionalne politike in bratstva in enotnosti zagotoviti mir in normalno življenje v enakopravnosti in sodelovanju vsem prebivalcem Kosova, kar je njihova skupna težnja, zgodovinska potreba in perspektiva.

Predsedstvo poudarja, da je za stabilizacijo razmer na Kosovu bistvenega pomena obnova in krepitev mednarodnega zaupanja ob uvajanju učinkovitejših ukrepov za zagotovitev osebne varnosti in enakopravnosti vseh prebivalcev Kosova.

Predsedstvo CK ZKJ ugotavlja, da so v Novi Sad prišli predvsem občani, ki upravičeno zahtevajo, naj pospešijo reševanje najpomembnejših problemov na Kosovu in zavarujejo svobodo in pravice prebivalcev, predvsem Srbov in Črnogorcev.

Pri organizaciji prihoda v Novi Sad in v načinu izražanja protesta pa so bili opazni tudi motivi, ki dejansko nimajo nikakršne zveze s težavnim položajem

forumu že nekaj časa priče izrazitemu konservativizmu, jugoslovanska mladinska organizacija pa dovoljuje, da njeno politiko krojijo člani z najbolj nazadnjaškimi stališči...«

Vendar pa je izvolitev Jožefa Školča pri nekaterih delegatih, zlasti tistih, ki so vztrajali pri izvolitvi Janeza Janše, zbudila glasno negotovnost. Tako je Božidar Novak, predsednik UK ZSMS Maribor, prebral svoje stališče, v katerem med drugim navaja, da mu je žal, ker mladinski politiki kažejo pot starim politikom. »Jasno je, da bi danes Janez Janša postal predsednik ZSMS, če bi volili mladinci in ne mladinski politiki.« Zato bo, kot je dejal, na naslednji seji UK ZSMS Maribor predlagal univerzitetni konferenci, »da izstopimo iz ZSMS in ustanovimo samostojno študentsko organizacijo, ki bo zahtevala svojega delegata v skupščini republike Slovenije.«

Temeljita preobrazba morskega ribištva

Od konca prejšnjega meseca velja za slovensko ribištvo ukrep družbenega varstva, v Droginem tozdu Riba že od lanskega septembra, pred dnevi pa je izolska skupščina sprejela enak ukrep še v Delamarisu. Ali se bo uspelo slovenskemu ribištvu izkoptati iz hudih gospodarskih zagat? Se bo kriza končala z dokončnim polomom in slovesom od morskega ribolova?

Strokovnjaki pravijo, da lahko oba člena v verigi pridobivanja hrane iz morja reši neslavnega konca le temeljita preobrazba. Nekaj milijard dinarjev vreden program naložb naj bi opravil z napakami v preteklosti, celotna ozdravitev pa naj bi slonela predvsem na naravnih možnostih, ki jih nudi severni Jadran in na potrebah tržišča.

Glede ulova je predvidena preusmeritev s plave na iskano in zelo kakovostno belo ribo. Prvi korak pa so že naredili pri gojenju rib. Že prihodnje leto naj bi iz sečoveljskih bazenov dobili več deset ton brancinov, ki tostran kot tudi onstran meje predstavljajo najbolj cenjeno hrano iz morja. Tudi vzgoja školjk naj bi dobila večje razsežnosti. Z višjo stopnjo obdelave, školjke naj bi ponujali tudi pakirane, bodo pridelovalci povečali krog odjemalcev in tako ustvarili večji dohodek.

V torek, 19. julija, je bil v domu sindikatov v Ljubljani razgovor predsednikov republiških in pokrajinskih odborov sindikata delavcev kovinske in elektroindustrije ter zveznega odbora sindikata delavcev.

Na razgovoru so obravnavali informacijo o položaju kovinske in elektroindustrije in v zvezi s tem tudi težak položaj delavcev v tej panogi.

Sicer pa sanacijski program predvideva precej manjšo proizvodnjo klasičnih pločevink s sardelami in podobnimi ribami. Namesto le za konzerve bodo v Delamarisu poskrbeli za več polpripravljenih jedi, po katerih je povsod veliko povpraševanje, cene pa so zanimive oziroma sprejemljive tako za proizvajalca kot tudi za trg.

Tudi program »stella maris« naj bi prispeval svoj delež k okrepanju slovenskega morskega ribištva. V njem se skrivajo novi proizvodi vsjega kakovostnega razreda. Gre za sardele v olivnem olju, tuno z zelenjavo in tuno v olivnem olju, sardele v pikantnem soku, skušo z zelenjavo in več vrst ribjih namazov. Ali se bodo kupci odločili za večjo kakovost in s tem tudi za višje cene? Zelo verjetno se bodo. Praksa namreč vedno govori v prid kakovosti, pa čeprav ta običajno ni ravno najbolj poceni.

Na referendumu – bil je 1. julija – so se delavci Droginih temeljnih organizacij Riba in Delamaris odločili za združitev v eno temeljno organizacijo združenega dela. Pod imenom Delamaris naj bi slovensko ribištvo in ribja predelovalna industrija poslovala od 1. oktobra. Združitev obeh med seboj tesno povezanih dejavnosti naj bi pripomogla k lažjemu načrtovanju razvojne poti. To pa je v tem trenutku, ko bodo delavci in najbolj odgovorni za naše ribištvo odločali o sprejemu sanacijskega programa, vsekakor zelo pomembno. A. U.

Nevzdržna višina ciljne inflacije

Zaradi različnega povzemanja in interpretiranja moje razprave na seji izvršilnega odbora GZS (12. 7. 1988) želim poudariti naslednje:

1. Že pred sprejetjem majskih ukrepov je bilo povsem očitno, da je ciljna inflacija določena veliko prenizko. Na to sem takrat javno opozoril.

2. Prvi podatki o tekočih gibanjih, ki so na voljo, čeprav so skopi, mojo oceno samo še potrjujejo.

3. Ostajam pri kategorični oceni, da je ekonomsko politiko, ki temelji na določeni višini ciljne inflacije (90–95), povsem nemogoče zdržati brez dramatičnih posledic za vse gospodarstvo in družbo sploh.

4. V tem kontekstu ne želim razpravljati o primernosti majske terapije. (In ne o naravi ukrepov, ki tako ostro zarezajo v – že tako in tako skromne – osebne dohodke). Toda tudi v sami terapiji so vsekakor najbolj prizadeti osebni dohodki, ki so že junija padli realno za več kot 20 odstotkov, kar zahteva takojšnje aktiviranje člena zakona o omejevanju sredstev za osebne dohodke, ki izjemoma (!?) preprečuje realen padec osebnih dohodkov za več kot 20 odstotkov. Pri tem je treba dopolniti citirani člen, sicer se bodo lahko osebni dohodki (začasno, recimo avgusta, septembra, novembra, decembra) znižali tudi za veliko več kot za 20 odstotkov(!).

5. Če vlada verjame v učinkovitost majskih ukrepov, bi morala takoj (skupaj z MMF?) ponovno in bolj stvarno opredeliti raven ciljne inflacije, pri čemer bi bilo nujno bolj enakomerno obremeniti osebno, skupno in zlasti proračunsko porabo. To bi omogočilo resnično večjo razbremenitev gospodarstva, pa tudi realnejšo politiko na celotnem sektorju ponudbe in povpraševanja, vključno s posojilno-denarno politiko.

6. Že prihodnji meseci bodo pokazali, ali so bili moje ugotovitve in opozorila utemeljeni. Vsekakor pa sem za razpravo v času, ko je ta še mogoča in smiselna. Dagmar Šuster

tivno vplivalo na mednarodne odnose, na odnose med političnimi vodstvi in institucijami sistema, na razmere nasploh in politično razpoloženje v SR Srbiji in vsej državi.

Na seji predsedstva CK ZKJ so hkrati znova poudarili izreden pomen, ki ga imajo bližnje ustavne spremembe za položaj in nadaljnji razvoj v Jugoslaviji, za premostitev družbene, ekonomske in politične krize ter za bistvene gospodarske in druge reforme. V okviru tega so izrednega pomena tudi ustrezne spremembe v ustavi SR Srbije.

Vsi v SR Srbiji, socialističnih avtonomnih pokrajinah in v SFRJ, še zlasti pa republiški organi in organi obeh pokrajin, so posebej odgovorni za izpolnitev te naloge, saj je uresničevanje enotnosti in sožitja v SR Srbiji bistvenega pomena ne le za SR Srbijo in socialistični avtonomni pokrajini, temveč tudi za uresničevanje ustavne zasnove jugoslovanske federacije, za enotnost ZKJ in trdnost vse države.

Različna mnenja v zvezi z dogodki v Novem Sadu je na široko predstavil tudi del javnih glasil. S tem, ko so dodajali neresnične informacije ter evforične in enostranske komentarje, pa so tem dogodkom dali nove dramatične razsežnosti. Pri tem so slepo sledili »svojim« vodstvom ter njihovim stališčem in pogledom.

Na seji so samokritično ugotovili, da bi moralo predsedstvo CK ZKJ v skladu s svojo vlogo in odgovornostmi bolj odločno delovati. Glede na škodljive implikacije dogodkov v Novem Sadu predsedstvo CK ZKJ posebej opozarja, da morajo organi CK ZK Srbije in PK ZK Kosova s politično akcijo preprečiti napovedane nove množične shode ter odhajanje v druga okolja, saj gre za nesprejemljive pritiske in zaostrovanje že tako hudo napetega družbenega položaja, seveda pa se morajo ob tem tudi odločno zavzeti za učinkovitejšo reševanje problemov na Kosovu.

Končan je prvi del razprave o reformi gospodarskega sistema

ALI SMO USPOSOBLJENI ZA SODOBNO DRŽAVO

Jugoslavija usodno potrebuje reformo gospodarskega sistema. Toda ponujene ji »izhodiščne osnove za reformo gospodarskega sistema«, ki jih je izdelala marca letos ustanovljena Mikuličeva komisija za reformo gospodarskega sistema, niso ustrezne, ne glede globine gospodarske krize (ta nas vse bolj stiska za vrat) in ne glede ciljev, ki smo si jih zastavili. To sta temeljni ugotovitvi iz razprave o izhodiščnih osnovah za reformo gospodarskega sistema in temeljev politike sprememb gospodarske strukture v Jugoslaviji, ki jo je za konferenco delegacij samoupravnih organizacij in skupnosti organizirala republiška konferenca SZDL.

Nekaj podobnega je sicer ugotovil že sam zvezni izvršni svet. Vendar pa je vprašanje, ali bo njegova komisija v nadaljnjem delu pri spremembah gospodarskega sistema upoštevala vse temeljne pripombe, ki sta jih na dokument naslovili tržno usmerjeni stroka in javnost (če ožjemu krogu družbenopolitične organiziranosti lahko rečemo javnost). Pripomba je utemeljena, zlasti če upoštevamo, da komisija še vedno ni razčistila nekaj osnovnih postavk, brez katerih je težko ali celo nemogoče pripraviti tako pomemben dokument, kot je sprememba gospodarskega sistema. Bogomir Kovač, sicer tudi sam član ene izmed podkomisij Mikuličeve komisije, je na ponedeljkovi konferenci takole definiral pomankljivosti okvirov, v katerih dela komisija za gospodarsko reformo: gospodarska reforma že od začetka ni imela političnih okvirov, do kam sme iti. To pomeni, da niso jasni osnovni parametri, znotraj katerih je mogoče oblikovati osnovne elemente gospodarskega sistema, se pravi od lastnine, upravljanja, organizacije, koordinacije, do motivacije in tako naprej. Prav tako ni jasno, v kolikšni meri naj reforma gospodarskega sistema izhaja iz sedanjih ustavnih normativov, družbene lastnine, samoupravljanja itd. oziroma, koliko naj gradi na no-

vih, a še ne sprejetih ustavnih dopolnilih. Tako je bilo delo komisije že od začetka »obsojeno« na teoretsko in politično nekonsistentnost. Slednja tudi ne daje odgovora na vprašanje, kaj je odločilnejše – ali sklepi komisije za reformo gospodarskega sistema ali ustavnopravni režim.

Rezultat takšne nekonsistentnosti so po Kovačevem mnenju tudi predložena uvodna gradiva Mikuličeve komisije. Naj omenimo en sam Kovačev »pogled« na lastninske odnose. Tu, trdi Kovač, ki je bil član podkomisije za lastninske odnose, vlada popolna zmeda. Lastniki pripisujemo ključno vlogo v reformi, ne da bi sploh poskušali pojasniti, kaj skušamo napraviti z družbeno lastnino. Pravzaprav dokument družbeno lastnino

nekako »mistificira« kot državno lastnino. Kljub vsemu pa temeljna kategorija, na kateri gradimo vso zgradbo gospodarskega sistema, v dokumentu ni jasno opredeljena. Na koncu svoje razprave je Kovač omenil še skupno bojazan razpravljalcev na tej konferenci. Boji se, da bi izvedbeni zakoni, če bi bil ta dokument sprejet s tako splošnimi formulacijami, kot so zdaj predlagane, lahko pomenil postavljanje povsem drugačnih ciljev, kot so omenjeni v »izhodiščnih osnovah za reformo gospodarskega sistema«.

Nasploh so bili razpravljalci – med njimi velja po ostrini in jasnosti razprave omeniti Milico Ozbič, Andreja Miklavčiča, Gojka Staniča, Bojana Praznika, Viktorja Žaklja in nemara še ko-

ga – v svojih ocenah doslej opravljenega dela Mikuličeve komisije za reformo gospodarskega sistema precej bolj ostri kot uvodničar Jože Knez, ki je povzel vsebino dosedanjih razprav o reformi gospodarskega sistema.

Gojko Stanič je ponovil nekatere temeljne zamisli iz svoje pred kratkim izšle knjige o družbenoekonomskem razvoju Jugoslavije (o ustavnih spremembah in spremembah gospodarskega sistema). Dejal je, da »izhodišča« ohranjajo veliko od naše neodgovorne države in nanizal je nekaj postavk, ki bi jih morali izpolniti, če zares hočemo iz krize. Po njegovem iztežav ni poti, če kot temeljnega dejavnika razvoja ne bomo upoštevali znanja, in sicer tako pri

poslovanju kot v obliki splošne ustvarjalnosti in če se ne bomo znebili razlikovanja na gospodarstvo in negospodarstvo, ampak bomo ločevali organizacije preprosto po tem, katera ima in katera nima monopolnega položaja. Napredka ne bo, dokler osnovna oblika družbene lastnine v naših razmerah ne bo personalizirana, kolektivna in dokler v podjetju ne bo zažvela hegemonija dela, ustvarjalnosti in znanja. Izhoda ne bomo našli, če vladi oziroma državi ne bomo priznali njene pozitivne, torej potrebne vloge pri reševanju vrste vprašanj, ki jih objektivno lahko rešuje samo država. Izhoda ne bo, dokler svojih problemov ne bomo reševali na način in po merilih, po katerih se integrirajo evropski narodi itd.

Stanič je potem predlagal, naj bi vsa Slovenija postala eksperimentalna republika. Če to ne bi bilo sprejemljivo, pa naj bi vsaj občini Ljubljana Vič-Rudnik dovolili poskuse z ustanavljanjem novih podjetij, ki naj bi zrasla na primer iz inštitutov. Tako bi – prvič – priznali družbenopolitičnim skupnostim določeno razvojno funkcijo, ki bi jo kombinirale, usklajevale in razvijale skupaj z bankami in drugimi. Tako naj na primer občina Vič-Rudnik razvija visoko tehnologijo in znanstveno intenzivna podjetja, občina Tolmin pa, če na primer želi razvijati ovčerejo itd.

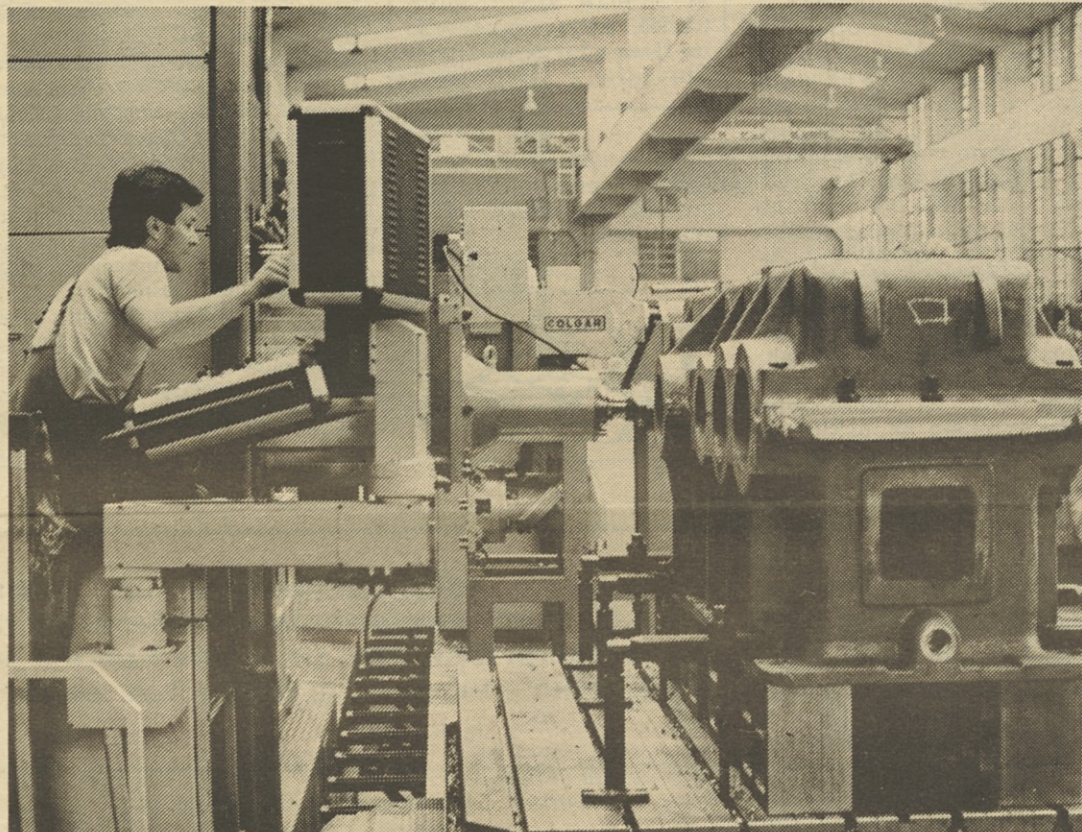
Viktor Žakelj, podpredsednik RK SZDL Slovenije, se je vključil v razpravo z ugotovitvijo, da dokument podcenjuje vlogo republike in pokrajini pri skrbi za lasten razvoj in razvoj jugoslovanske skupnosti. Če bomo zdaj zavrgli vse, kar smo doslej vložili v nacionalno samobitnost in v institucijo slovenske države v Jugoslaviji – podobno velja tudi za druge republike in pokrajine – bomo ob velik intelektualni in drugi kapital, ki smo ga razvijali zato, da bi dobili motivacijski in organizacijski dejavnik pri oretanju gospodarske in splošne družbene zaostalosti. Z državo, kot je opredeljena v gradivu, se Žakelj nikakor ne strinja, ker, kot pravi, ostajamo na ravni klasične države, v kateri so vzpostavljene neposredne povezave federalna država – poslovni sistem in celo samezniki, v njej pa ni notranje razvejanosti v smislu družbenopolitičnih skupnosti, kot jih poznamo. Pravniki bi imenovali takšno državo »policijska država, država, ki prepoveduje«. V ospredje torej sili federalna država kot edini pravi rešitelj težav in tu je treba po Žakljevem mnenju na vsaka način razčistiti naslednje: ali je res reši-

tev, da republike in pokrajini potisnemo na smetišče zgodovine ter vpeljemo državno tržni sistem namesto samoupravnega tržnega gospodarstva s polno vlogo republik in pokrajini pri razvoju svojega območja in Jugoslavije? Seveda Žakljevo mnenje v Sloveniji še zdaleč ni osmaljeno. Sicer pa, kaj o reformi gospodarskega sistema oziroma o predlogu Mikuličeve komisije menijo sindikati v Sloveniji? Predsedstvo RS ZSS je o tem nedavno razpravljalo, na konferenci pa je sprejeta stališča predstavil Janko Goleš. Posebej je »obdelal« povsem nejasno področje ugotavljanja in razporejanja dohodka in dobička. Delavca nikakor ne bi smeli postavljati v najemni položaj, zato sindikati predlagajo, da bi zgradili takšen sistem družbene vrednotenja dela, v katerem bi se cena dela, ki je vedno družbeni konsenz, določala z družbenim dogovarjanjem, v katerem bi sodelovala sindikat in zbornica. Dogovori bi se sklepali na ravni Jugoslavije ter republik in pokrajini, in sicer za določanje cene enote enostavnega dela in skupnih meril za ugotavljanje zahtevnosti dela.

Najnižji osebni dohodek bi se določal glede na raven družbene produktivnosti, življenjske ravni ter ponudbe in povpraševanja po delovni sili v republikah in pokrajinah. Sindikati zahtevajo, da se natančno izdela tudi sistem osebnega dohodka za minulo delo za delavce, ki delajo s sredstvi v zasebni lasti (soudeležba pri dobičku). Poleg tega sindikat vztraja pri ohranjanju razponov pri osebnih dohodkih tam, kjer zares delajo, kjer imajo perspektivo, in nasprotno, pri izenačevanju plač vodilnih delavcev z delavskimi tam, kjer se delo zatika. Sindikat tudi ni zadovoljen s poglavljem o socialni politiki, saj je po njegovem premalo natančen. Temeljno izhodišče sindikata je, da nezadovoljen delavec ne bo uresničeval reforme. Zato je torej treba poskrbeti tudi za njihovo zadovoljstvo; zakaj ne bi na primer sami odločili o višini osebnih dohodkov? Vsekakor pa je treba jasno ločevati socialno varstvo in socialno varnost.

Paberkovanje iz razprave na konferenci samoupravnih delegacij, samoupravnih organizacij in skupnosti končujemo (za podrobnejše zapise o reformi gospodarskega sistema bo še dovolj priložnosti) z mislijo Viktorja Žaklja: trg je podstat za sodobno državo. Toda sprašujemo se, ali si Jugoslavija takšno državo v resnici želi in ali jo zares zmore oblikovati?

Boris Rugelj

Predsedstvo RS ZSS

DRUŽBENE DEJAVNOSTI IN STRAH PRED DRŽAVNIM SKRBNIŠTVOM

Tudi pri obširni obravnavi programa ukrepov za razvoj svobodne menjave dela na področju družbenih dejavnosti v SR Sloveniji je predsedstvo RS ZSS vztrajalo pri urejanju nadaljnjega razvoja družbenih dejavnosti v več fazah. Kot je zahtevalo že v razpravi o poročilu republiškega izvršnega sveta o tej problematiki pred dobrim mesecem, še naprej vztraja pri tem, da uskladitveno bilanco sredstev sisov družbenih dejavnosti povežejo s celovito projekcijo sredstev sisov materialne proizvodnje in s proračunsko porabo.

Po večurni razpravi je prevladalo zmernejše stališče, da delegati v republiški skupščini sprejmejo bilanco sredstev družbenih dejavnosti kot začasno, saj po prvotnem predlogu sindikati ne bi priporočali delegatom niti izrekanja o tej bilanci niti soglasja k rebalansu zveznega proračuna.

V stališčih in zahtevah, ki so jih zapisali v štirih poglavjih in obsegajo osem strani besedila, so podrobneje izdelali poglede sindi-

katov na problematiko družbenih dejavnosti. Čeprav v sindikatih menijo, da program ukrepov, ki jih predlaga izvršni svet, načeloma zadostuje za konec prve faze obravnav v slovenski skupščini, pa poudarjajo, da razprave o družbenih dejavnostih na osnovi predloženih gradiv v skupščini še ni mogoče končati. Osnovna zahteva sindikata, da v vseh družbenih dejavnostih opredelimo strategijo njihovega razvoja, v tem trenutku pa zlasti strategijo družbenega

standarda v posameznih dejavnostih in na njem temelječe vsebinske, organizacijske in druge ukrepe, še ni uresničena. Brez tega pa ni mogoče sprejemati nobenih dolgoročnih ukrepov, zato bi morali to celovito razpravo v skupščini opraviti jeseni.

V sindikatih odločno naspotejuje jasno izraženi nameri, da bi svobodno menjavo dela oziroma možnost delavcev, da odločajo o pridobivanju in razporejanju dohodka, o celotnem družbenem razvoju na osnovi svojih in skupnih potreb, interesov in možnosti, skrčili na minimum. Sindikat nikakor ne pristaja na predloge, ki samoupravno urejanje odnosov v interesnih skupnostih vračajo pod okrilje države. Menijo, da s temi predlogi posegamo v temelje svobodne menjave dela in sa-

moupravne interesne organiziranosti, kar v naslednji fazi pomeni odpravljanje tako svobodne menjave dela kot samoupravnih interesnih skupnosti.

Med vrsto stališč, ki se opredeljujejo do sistemskih ukrepov, moramo omeniti še odnos do oblikovanja skupnih zbirnih računov. Po mnenju sindikatov njihovo oblikovanje lahko pomeni obliko operativnega zagotavljanja finančne likvidnosti in racionalne porabe sredstev, ne sme pa pomeniti odločitve o prihodnji samoupravni interesni organiziranosti. Pri tem je treba omeniti tudi odločno zahtevo po oblikovanju in razvoju informacijskih sistemov za spremljanje uresničevanja svobodne menjave dela. Iz sedanjih razdrobljenih in nepopolnih je treba oblikovati učinkovit in celovit

družbeni podsistem informiranja za družbene dejavnosti in socialni razvoj. Ta sistem mora biti v celoti dostopen vsem družbenim subjektom, ki imajo naloge na tem področju, in ne more biti vezan samo na upravne organe, interesne skupnosti ali druge nosilce.

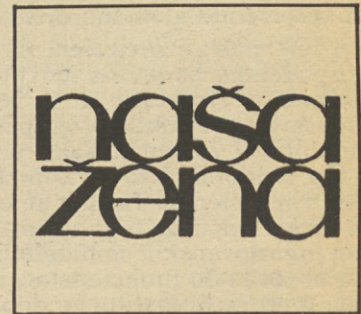
Med drugimi stališči – o njih bomo še podrobneje pisali – naj spregovorimo še o zahtevi po opredelitvi razvoja posameznih dejavnosti in ravni družbenega standarda. Sedanje programe je treba oceniti z vidika, kaj pomenijo za posameznike, družbo in njen razvoj, ter opredeliti tisto, kar moramo skupno zagotavljati vsakemu posamezniku, tisto, kar je lahko specifični interes, tisto, kar spada v osebno porabo, in tisto, kar je mogoče oziroma nujno opustiti.

Le opredelitev skupnega, posebnega in posamičnega je lahko osnova za načrtovanje drugih ukrepov. Eden izmed najpomembnejših je opredelitev načina zagotavljanja sredstev za izvajanje teh programov. Pri zagotavljanju sredstev ne more biti izključno merilo samo potreba po uskladitvi z razpoložljivimi sredstvi, marveč je potrebna tudi hkratna presoja o različni ravni družbenih dejavnosti in njihovih programov ter o njihovem pomenu za družbeni

razvoj. Svobodna menjava dela bo vsekakor zagotavljala sredstva za programe, ki uresničujejo pravice in interese delovnih ljudi in občanov, ki so pomembni za skupen razvoj. Sem vsekakor spadajo znanje, zdravje, zaposlitev in socialna varnost, seveda pa ne programi teh dejavnosti v celoti, temveč le tisti del, ki bo opredeljen kot družbeni standard.

Po mnenju sindikatov pa moramo biti zlasti previdni pri predlogih glede participacije občanov. Predsedstvo je opozorilo, da so se že pojavili nekateri nesprejemljivi predlogi za uvedbo participacije za storitve, ki so obvezne sestavine programov (ekskurzije v srednjih šolah na primer), za zakonsko določene pravice uporabnikov in za storitve, ki nikakor ne pomenijo zgolj osebne porabe.

I. Ž.

Predsedstvo RS ZSS

PROGRAM DELA MORA PISATI TUDI ŽIVLJENJE

Na seji predsedstva republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije se je vnela dokaj ostra razprava, povezana z nalogami sindikata, sprejetimi na razširjeni seji republiškega sveta. Člani predsedstva so bili sicer razmeroma zadovoljni z nalogami – te so bile pri zagotavljanju socialne varnosti tudi dokaj konkretno oblikovane – precej pa so kritizirali osnutek sklepov, ki obravnavajo sam sindikat. V njem je sicer nakazana pot za vsebinsko, organizacijsko in kadrovske prenove zveze sindikatov, ki govori predvsem o pravici sindikata, da je treba upoštevati njegovo mnenje pri sprejemanju za delavce najpomembnejših odločitev, tistih torej, ki zadevajo njegov družbeno-ekonomski položaj, in celo zahteva, da bi imel sindikat pravico veta pri sprejemanju takšnih odločitev.

To zahteva seveda tudi strokovno in politično usposobitev sindikata in njegovo samostojno delovanje v političnem sistemu, zlasti pri obravnavanju in sprejemanju samoupravnih in delegatskih odločitev, bržkone pa tudi razmislek o oblikah in metodah dela. Dosedanje preveč forumsko delovanje sindikata na vseh ravneh namreč krni njegovo akcijsko moč pa tudi pretok pobud, zahtev in usmeritev med

članstvom in vodstvi, ter narobe. V tem smislu imajo kajpak posebno veliko odgovornost vodstva in organi sindikata, razmisliti pa bo treba tudi o dosednji vlogi sindikatov dejavnosti in njihovih odborov pri uresničevanju in usklajevanju interesov delavcev. Sindikati dejavnosti morajo postati samostojnejši in odgovornejši pri uresničevanju dogovorjene politike, zlasti pa kot nosilci strokovnih rešitev v posameznih dejavnostih za urejanje družbeno-ekonomskega položaja delavcev. Med stvarmi, ki so nekatere razpravljalce najbolj razvnele – in očitno je to ena izmed redkih konkretnih točk iz pripravljene gradiva – je tudi naloga, da temeljito preučijo smiselnost in potrebnost nadaljnega obstoja medobčinskih svetov Zveze sindikatov Slovenije; predvsem je treba te svete deprofesionalizirati in najti ustrezne oblike neposredne povezave med republiškim in občinskimi sveti Zveze sindikatov.

Kopica nalog čaka sindikate tudi pri uveljavljanju družbenopolitičnega in gospodarskega sistema, zlasti na področju socialnega razvoja ter socialne politike, o čemer sta predsedstvo in tudi republiški svet že večkrat razpravljala. Tako lahko rečemo, da mu na tem

področju ne manjka ustreznih stališč in tudi delovnih usmeritev. Člani predsedstva so predlaganemu osnutku nalog, ki naj bi bile rezultat dogovora na razširjeni seji RS ZSS, očitali, da so premalo konkretni in jasni. Menili so, da je dokument premalo mobilizacijski in da ga bo potrebno dograditi. Miha Ravnik, predsednik republiškega sveta, je v odgovoru na očitke posameznih članov predsedstva poudaril, da zvezi sindikatov ne manjka stališč in usmeritev za delo, vendar se vse, za kar so se dogovorili, prepočasno uresničuje, marsikaj pa je glede na sedanje družbene in gospodarske razmere in glede na predvidene spremembe v gospodarskem sistemu treba ponovno preučiti. Pri tem morajo predvsem v občinah in temeljnih samoupravnih okoljih oblikovati jasne načrte dela, ki morajo odsevati potrebe in hotenja delavcev v tistih okoljih, saj nikakor ne moremo več čakati samo na to, kaj bo sprejeto v republiki. Prav zato bodo v drugi polovici avgusta in začetku septembra pripravili regijske posvete sindikalnega političnega aktiva, ki morajo biti priložnost za temeljito izmenjavo mnenj o vseh aktualnih vprašanih sindikalnega dela, za oblikovanje konkretnijših akcijskih načrtov dela v občinah in os-

Predsedstvo se je seznanilo tudi s težkim gmotnim položajem v tozdu Delavska enotnost. Dosedanji vršilec dolžnosti direktorja in glavni urednik Delavske enotnosti Franček Kavčič je predsedstvo seznanil s prizadevanji za sanacijo tozda, razmišljal tudi o najbolj črni različici, torej o stečaju, in pri tem opozoril, da strokovne službe in poslovodstvo ČGP Dela pripravljata sanacijski program za delovno organizacijo kot celoto in v tem okviru tudi za tozd. Predsedstvo je predlagalo delavskemu svetu tozd Delavska enotnost, da imenuje za novo vršilko dolžnosti direktorja Alenko Mišič, novinarko, sedaj zaposleno na Gospodarski zbornici Slovenije.

novnih organizacijah, pa tudi o doslednem izvajanju sprejetih dogovorov v družbeni praksi.

M. H.

naša
zena

STALIŠČA IN PREDLOGI

v zvezi s težkim finančno-materialnim položajem tozda Delavska enotnost

1. Predsedstvo republiškega sveta ZSS zahteva od ČGP Delo, da je treba zagotoviti nemoteno opravljanje vseh tistih dejavnosti v tozdu Delavska enotnost, za katere je na podlagi akta o ustanovitvi in samoupravnega sporazuma medsebojnih razmerij med ustanoviteljem in izdajateljem Zveza sindikatov Slovenije kot ustanovitelj zainteresirana. To pa so:

- časopis Delavska enotnost,
- založniška zbirka Knjižnica sindikati, dogovorjeni del zbirke Družboslovje in Aktualna tema,
- dejavnost Centra DE za obveščanje v združenem delu,
- časopis Delavec v SOD

ter revija Naš delavec, katere soustanovitelj je RS ZSS skupaj z RK SZDL.

2. Predsedstvo republiškega sveta ZSS ocenjuje, da se samoupravni sporazum med delovno organizacijo Delo in tozdom Delavska enotnost ni uresničeval v celoti. Zato bo treba v nadaljnjih aktivnostih jasno opredeliti odgovornost, ne samo v tozdu, temveč tudi v delovni organizaciji.

3. Predsedstvo republiškega sveta ZSS meni, da je treba takoj sprejeti ukrepe, ki naj preprečijo nadaljnje izgube v tozdu Delavska enotnost. Pri tem popolnoma podpira stališča in predloge delavskega sveta tozda Delavska enotnost v razširjeni sestavi. Hkrati predsedstvo podpira sklep predsedstva RK SZDL, da v ČGP Delo takoj pripravijo in sprejmejo sanacijski program za svo delovno organizacijo.

4. Predsedstvo republiškega sveta ZSS meni, da se lahko začne celovito reševanje položaja v tozdu Delavska enotnost šele, ko bodo pripravljene ugotovitve in poročila službe družbenega knjigovodstva, komisij in drugih ocen ter analiz. Predsedstvo RS ZSS vztraja pri tem, da je lahko odprodaja poslovnih prostorov tozda Delavska enotnost v Ljubljani na Celovski 43 šele skrajni in zadnji ukrep, prej pa je treba izkoristiti vse druge možnosti sanacije. V primeru prodaje mora ČGP Delo prej zagotoviti osnovne pogoje za poslovanje tozda Delavska enotnost in o tem obvestiti Zvezo sindikatov Slovenije.

5. Predsedstvo republiškega sveta ZSS zahteva, da v pristojnih samoupravnih organih v ČGP Delo in tozdu Delavska enotnost zagotovijo dosledno uveljavljanje odgovornosti vseh, ki so kakor koli odgovorni za nastali položaj.

Radničke novine, glasilo Zveze sindikatov Hrvaške, so se lotile pogovorov o sindikatu danes. Pobuda za zapise na to temo je nastala v sindikalni šoli Josip Cazi, kjer je bila osrednja tema razprava o vlogi jugoslovanskih sindikatov

v današnjih družbenih razmerah in o aktualnih vprašanih, ki se jih mora v reformnih prizadevanjih lotiti ta organizacija delavcev. Dr. Slaven Letica je prvi sogovornik na to temo v uredništvu Radniških novin.

Dr. Slaven Letica: O potrebnih reformah in sindikatu

GLOBALNA RAZREDNA ZAVEDNOST

Radničke novine: Na okrogli mizi Sindikat danes ste načeli tezo, da je pri nas potrebna radikalna prenova globalne družbene sestave in tudi sindikata. V katerem smislu?

Slaven Letica: V Jugoslaviji je doslej prevladovala metoda uveljavljanja socialnih sprememb, ki jo lahko imenujemo reformizem. V zadnjih štiridesetih letih smo izvedli šestdeset različnih reform. Kljub tolikim formalnim reformam pa se globalna družbena sestava ni bistveno spremenila, niti se niso spremenili odnosi v razporeditvi družbene moči.

Očitno je, da globalne družbene sestave ni več mogoče spremeniti z reformami kot metodo socialnih sprememb, zato, ker so bile reforme ne samo v Jugoslaviji, temveč tudi v večini socialističnih držav, obsojene na neuspeh. Treba bi bilo torej uporabiti sodobnejše metode socialnih sprememb, ki bi spremenile globalno družbeno sestavo. Pri tem mislim predvsem na spremembo gospodarske, pa seveda tudi politično-institucionalne strukture, in to tako, da ti se jugoslovanski politični, gospodarski in sociokulturni sistem nekako približal sistemu sodobnih držav v Zahodni Evropi in Severni Ameriki. Takšna smer sprememb bi lahko pokazala tudi optimalno razvojno pot jugoslovanskih sindikalnih organizacij. Če bi prišlo do funkcionalnega prečiščevanja, torej če bi institucije dobile družbene

funkcije in vloge, ki jih imajo v sodobnih državah in pravnih sistemih, bi verjetno tudi sindikat dobil tiste družbene funkcije in vloge, ki bi mu zagotovile predvsem učinkovitost in vlogo v političnem, gospodarskem in upravnem sistemu v celoti.

Radničke novine: Sindikat je pri nas po našem normativno-institucionalnem modelu »vgrajen« v institucije političnega sistema. Trdite, da mu to ne pomaga pri izražanju avtentičnih interesov delavcev, ker imamo pri nas krizo tradicionalnih institucij v družbi?

Slaven Letica: Ne samo politične, tudi družbene institucije v Jugoslaviji so izgubile svojo subjektiviteto. V sodobnih družbah temelji eksistenca na primer na nekaterih tradicionalnih institucijah, kakršne so družina, šola, verske in sindikalne organizacije, različne politične organizacije itd. V Jugoslaviji pa je vse to s časom, zlasti tradicionalne organizacije – družina, soseska, lokalna skupnost itd. – izgubilo svoj družbeni pomen, socializatorsko funkcijo in sploh kakršno koli mesto v načinu življenja in v družbeni organiziranosti. Zato se je vsa organiziranost zasebnega gospodarskega in družbenega življenja preprosto preusmerila na nekakšne družbene, v resnici pa birokratske mehanizme in organizacije. Velikega potenciala, ki so ga imele te tradicionalne institucije, danes ne izkoriščamo, tiste institucije pa, ki bi morale nadomestiti

funkcije tradicionalnih institucij, tega ne delajo dobro, tako da imamo danes v sistemu pravcate črne luknje. Takšna luknja je na primer skrb za starejše ljudi ali skrb za otroke; ta je iz sfere družine in lokalne skupnosti nominalno prenešana v nekakšne velike ustanove – domove za ostarele, otroške vrte, šole itd.

Radničke novine: Mar se prav sindikat danes ne poskuša vrniti k nekaterim svojim avtentičnim izvorom?

Slaven Letica: Da, res je tako. Kar zadeva to, se zavzemam za politično oziroma bolj rečeno, za ideološko razbremenitev sindikata. Prav zdaj so na dnevnem redu nekatere zahteve, ki so formalno v prid tezi, da si sindikat želi prilastiti nekatere nove družbene vloge oziroma funkcije. Vendar pa ni nujno, da sta ta procesa v nasprotju. Sindikat bi moral omejiti svoje funkcije na tradicionalne sindikalne funkcije, pri tem pa povečati svojo družbeno moč in učinkovitost. Da bi to zmož, pa bi morda moral povečati nekatera formalna pooblastila, na primer navzočnost v skupščinskem sistemu, pravico veta v nekaterih pogajalskih (dogovornih) družbenih procesih itd. To torej ni nujno, da bi bilo navzkriž z globalno tezo o nujnosti, da se sindikat razbremeni praznih »političnih« opravil, forumskega dela, sestankovanja, razpravljanja o globalnih svetovnih vprašanih, ki organizacijo sindikata sicer lahko zadevajo, lahko pa tudi ne.

Sicer pa je to v Jugoslaviji splošen problem; praktično vse družbenopolitične organizacije razpravljajo o temah in dilemah, ki jih popolnoma nič ne zadevajo, in to počnejo na zelo abstraktni ravni, ki je tako rekoč neoprijemljiva za vse posameznike na takšnih sestankih. Zato postajajo ljudje frustrirani, množično bežijo od takšnih oblik dela, postajajo apatični itd.

Radničke novine: Ponudili ste štiri idealne tipske modele, ki označujejo način delovanja sindikata na mikro in makro ravni. Za kaj bi to sindikat lahko uporabil?

Slaven Letica: Idealni tipi so Webrova sintagma. Ti ne pomenijo nobenega statičnega povprečja, niti povprečja neklih fenomenov. To so čiste miselne abstrakcije, ki se uporabljajo pri razmišljanju ali pri razpravljanju, in z njimi lahko nato primerjamo konkretno stvarnost. Ponudil sem idealne tipe, v katerih je mogoče definirati vlogo in funkcijo sindikata v vsaki konkretni družbi. Seveda sindikalna organizacija nikjer ne bo idealno ustrezala nobenemu od teh tipov, temveč bo od vsakega med njimi vzela po kakšen element.

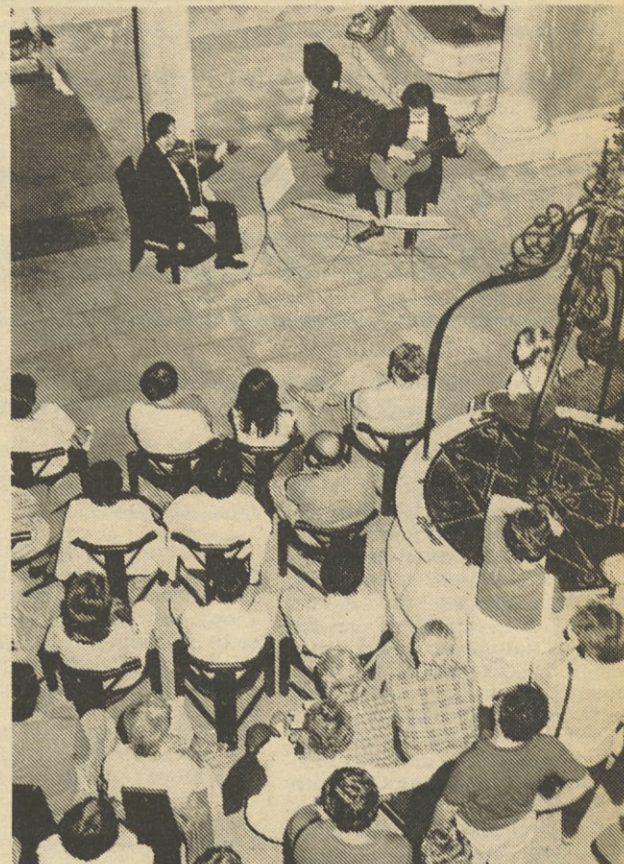
Prvi idealni tip sem imenoval revolucionarno-prevratniški model, pri katerem se sindikat oglašča predvsem – skozi procese generalnih ali splošnih stavk – kot subjekt globalnih družbenih reform. Takšen model sindikata je bil na Poljskem, v meščanskih

Mama, stop, parkiraj voziček.

No, z muz'ko se da kar dobro zaslužiti!

Ko bom velik, bom nastopal takole kot Tomaž Lorenz (levo) ali pa kot Jerko Novak

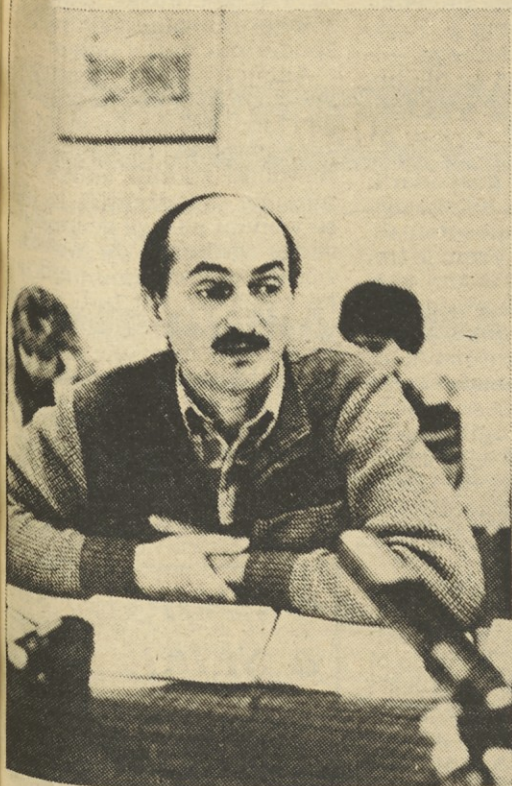

Grem pogledat, kaj se dogaja.

Poletni motivi KORAJŽA VELJA

»Vremena Kranjcem se jasnijo«, so naši velmožje pogruntali že za časa Ilirskih provinc. Kaj takšnega, kar smo zabeležili med sprehodom po Čopovi ulici v Ljubljani, pa smo doslej doživeli samo v Parizu ali v kakšni večjih evropskih prestolnic. V objektiv nam je »padel« nadebudnež, ki jo že kmalu kani ubrati po Lorenzovih poteh in tako pomagati pri kulturnem oživljanju starega mestnega jedra. Poglejmo!

Foto:
Sašo Bernardi

politike. Danes je prav narobe: delavci odhajajo pred Skupščino, politiki pa se organizirajo, dobivajo proste dneve – da jih pričakajo? To na simbolični ravni pomeni nekakšen kulturni premik naprej. Torej, namesto destruktivnega, skoraj poganskega obreda blagoslavljanja politikov imamo zdaj blagoslavljanje in prispevanje žrtve delavcem. Toda delavci so racionalni. Spoznali so, da je to učinkovit mehanizem za izboljševanje njihovih pravic.

Če bi imeli sindikalni voditelji na Zahodu takšen položaj, kot ga imajo sindikalni voditelji v Jugoslaviji, bi bili navdušeni, saj lahko z ustavitvijo dela za dve uri ali odhodom pred Skupščino dosežejo povišanje dnevnega zaslužka za 50 in celo 100 odstotkov. Da bi takšen cilj dosegla sindikalna stavka v Zahodni Nemčiji ali na primer v Veliki Britaniji, bi se njeni rezultati merili v povečanju dnevnega zaslužka dva do triodstotno itd. Delavci so spontano dojel, da je vlada tako rekoč obglavljena, prestrašena in da poskušajo vsaki zahtevi na vse načine ugoditi.

Radničke novine: Ali se lahko predvidi prihodnost takšnih akcij v smislu predlaganja globalnih zahtev?

Slaven Letica: To je položaj, za katerega prihodnosti ne moremo predvideti. Značilno je, da vse te individualne stavke nimajo kakšnih globalnih implikacij. Delovni razred in njegova sindikalna organizacija se drobita, tako da sploh ne moremo pričakovati, da bi bila v Jugoslaviji v doglednem času generalna stavka. Pričakujemo lahko samo množične majhne stavke.

Radničke novine: Ali to s sociološkega stališča pomeni, da pri nas ni razredne solidarnosti ali razredne zavednosti delavcev?

Slaven Letica: Pri nas je prišlo do hiperinstitucionalizacije družbe. Imamo množico majhnih institucij, ki politično niso osveščene, tako da se vsi osnovni konflikti dogajajo na mikro ravni. Tako je klasični konflikt med delodajalci in delavci, ki je v meščanski družbi globalen prav zaradi družbenega delovanja sindikata, pri nas parcialen in se kaže kot spopad delavcev in upravne strukture. Nimamo subjekta, ki bi ta položaj delavcev osvestil in ga poskušal povezati z globalnimi družbenimi procesi. Prvi ko-

rak za sindikat bi bil celovito razredno osveščenje, toda celovite sindikalne organizacije delavcev si pri nas skorajda ne moremo zamisliti. Gre za globalno-kolektivno-dogovorni ali partnerski model, pri katerem so dana vsa pravila igre in pri katerem je osnovna funkcija sindikata socialno in ekonomsko varstvena funkcija. Sindikat je v dognanem kolektivno dogovornem položaju glede na sindikat delodajalcev prav tako v ritualiziranem sistemu, v katerem se nenehno obnavlja kolektivno dogovarjanje.

Tu se ve, na primer, kdaj se dogovarjanje začne, kakšen je začetni dogovorjeni položaj predstavnikov delavcev in delodajalcev.

Predstavniki delavcev navadno v prvem krogu dogovarjanja postavljajo maksimalne zahteve: nizke norme, visok dnevni zaslužek, predstavniki delodajalcev pa, nasprotno, izražajo togost. Ta začetni položaj je socialno zelo pomemben, ker je treba delavski množici pokazati, da so socialni funkcionarji lojalni in da so se pripravljeno boriti za interese delavskega razreda, čeprav se zavedajo, da bodo v nadaljevanju dogovarjanja svoje zahteve polagoma zmanjševali in da bodo popustili tudi delodajalci, kar bo naposled privedlo do fair play kompromisa, ki bo sprejemljiv za oboje. Takšen sindikat v meščanskih družbah ima danes pomembno stabilizacijsko vlogo: bojuje se za interese delavcev pa tudi za ohranjanje statusa quo v globalnih družbenih odnosih.

Radničke novine: Pred kratkim ste izjavili, da se je naš sindikat pogosto izneveril svoji tradicionalni funkciji, saj se je bojeval proti interesom delavcev?

Slaven Letica: Gre za to, da je sindikat nastopal kot institut socialnega nadzora spoštovanja nekaterih družbeno-politično-ideoloških norm. In tako je vedenje delavcev ocenjeval v njihovem imenu. Omenjal sem primere, ki jih izkušnje popolnoma potrjujejo in so povsem neovrgljivi, da so jugoslovanski sindikati edini sindikati v svetu, ki so se v zadnjih desetih letih energično bojevali proti tradicionalnim delavskim, torej klasičnim interesom: za manjše plače v imenu stabilizacije gospodarstva, proti pravic delavcev do odstotnosti z dela zaradi bolezni itd., namesto da bi se bojevali za tradicionalne interese in da bi prepustili boj za »višje« družbene interese drugim. Ta socialno-nadzorna funkcija sindikata je bila

najmočnejša pri izvajanju zakona o združenem delu, kjer je sindikat po moje odigral zgodovinsko destruktivno vlogo ker je silil delavce, da izvajajo zakon, ki je v nekaterih svojih odredbah vplival na poglobljanje ekonomske krize v Jugoslaviji.

Radničke novine: Nova možnost v delovanju sindikata je alternativni samoupravni model. Vi ste ga ocenili kot mistifikacijo. Zakaj?

Slaven Letica: Sam o tem lahko samo špekuliram. Morda bi bil ta samoupravni model sindikalne organiziranosti, ki bi imel v enem majhnih segmentov nekatere prevratniško-revolucionarne ambicije, v svojem največjem delu pa kolektivno-dogovorne funkcije. Tu bi imel sindikat klasično funkcijo varstva klasičnih delavskih interesov in bi morda, vendar v najbolj omejenem smislu, obdržal socialno-nadzorne funkcije oziroma funkcije doseganja primarne motivacije delavcev za uresničevanje nekaterih projektov družbenih sprememb, za katere sindikat meni, da jih je vredno uresničiti.

Skoraj devetdeset odstotkov delovanja sodobnih sindikatov v meščanski družbi poteka na mikro ravni in samo deset odstotkov na forumski, tako imenovani politični ravni. Pri nas je v procesu politizacije sindikata prišlo do obrnjenega razmerja, tako da je osemdeset odstotkov sindikalnih tem vezanih na politično makro raven in samo dvajset odstotkov na mikro raven. Delovanje sindikata je povezano s tradicionalnim sindikalnim obredjem in nekaterimi tradicionalnimi sindikalnimi nalogami, na primer s preskrbo ozimnice, nekaterimi olajšavami itd. Vedno sem menil, da so te funkcije sindikata, naj je to nepoučenim videti še tako smešno, za sindikalno članstvo veliko pomembnejše od forumskih ravni. Sindikat bi se moral danes potruditi in določiti novo funkcijo osnovne sindikalne organizacije ter odnos med upravljanjem, samoupravljanjem in sindikalnim odločanjem. V današnjem položaju je ta odnos popolnoma nedefiniran, vloge niso razdeljene, pravilni in zato prihaja do popolnoma neurejenega stanja, v katerem ad hoc nastajajo nekakšne interesne koalicije, navadno po kadrovske ali kakšnih drugih iracionalnih merilih, pa se zato vloga sindikata izgublja in postaja do kraja obrobna.

Marijan Lekić
iz Radničkih novin

demokracijah pred več kot sto leti. V nekaterih meščanskih družbah so poskušali tudi v novejšem času na tak način delovati skozi sindikalno gibanje. To se je zgodilo na primer v Veliki Britaniji, ko je sindikat rudarjev začel generalno stavko in poskušal tako vreti vlado oziroma spremeniti splošno državno politiko thatcherškega modela socialno neobčutljive globalne politike v model klasične politike državne blaginje z velikimi socialnimi programi.

Radničke novine: Ali lahko naraščanje stavk pri nas, odhajanje delavcev na ulice in pred Skupščino razumemo kot poskus reafirmacije tega revolucionarno-prevratniškega modela sindikata?

Slaven Letica: Na te stavke moramo gledati kot na del družbenega obredja. Do pred desetimi leti je bil v navadi vsakodnevni družbeni obred, ko so ljudje prihajali na ulice organizirano; bili so motivirani, ker so imeli ta dan plačan, kot da bi delali, so imeli ta dan prost dan, da so pričakali

Letovišče slovenskih železničarjev na Crvenem vrhu je vsako poletje zelo dobro obiskano

ŽIVAHNO OD JUNIJA DO KONCA SEPTEMBRA

Bogatejši za novo asfaltno cesto, s telefonom pa še vedno nič. Najbližji je v Savudriji, to pa je razmeroma daleč.

Slovenski železničarji imajo vrsto počitniških naselij in domov. Se največ jih je ob morju, saj si večina delovnih ljudi želi vsaj enkrat na leto za nekaj dni na morje in pod vroče sonce. Zato si naši železničarji tudi danes, pri nenehnem zategovanju pasov, še lahko privoščijo dober teden kopanja najcenejše, zlasti, če si človek lahko sam pripravlja hrano in izdatke prilagajanja svojemu žepu. To možnost imajo tudi železničarji na Crvenem vrhu v bližini Savudrijskega rta. Svoje počitniško naselje z 52 stanovanji in 199 ležišč so si zgradili pred sedmimi leti in s to naložbo, ki se jim danes še kako dobro obrestuje, zadeli v polno. Vsekakor so imeli srečo tudi s projektantom, saj je življenje v lepih vrstnih hišicah, nekaj deset metrov nad morjem in s pogledom na bližnji Portorož in piranski polotok, zares prijetno. Tudi zelenje se je že bujno razraslo, predvsem po zaslugi prizadevnega Miloša, ki v tem počitniškem naselju skrbi za to, da se imajo dopustniki lepo in da jim, če je potrebno, priskoči na pomoč.

»Letošnje prve goste smo sprejeli že za prvomajske praznike, potem je sledil mesec za tišja, nato pa se je v začetku junija začela sezona. Zdaj je vse zasedeno in če bi imeli še več stanovanj, bi bila polna tudi ta.« ugotavlja Miloš Pavičič. »Povpraševanje je namreč večje od ponudbe. Letovišče je tako rekoč na robu Slovenije, kar je zaradi današnjih plitvih žepov dokaj važno. Poleg tega imajo dopustniki tu vse, kar potrebujejo. Hišice so sodobno opremljene, imamo trgovino, razne možnosti za poletno rekreacijo, le telefonsko zvezo še vedno pogrešamo. Najbližja govorilnica je v Savudriji, kar ni tako blizu, če človek nima svojega prevoznega sredstva. Nadvse pa smo zadovoljni, da smo od lanske jeseni bogatejši za asfaltno cesto, ki je zamenjala nekaj kilome-

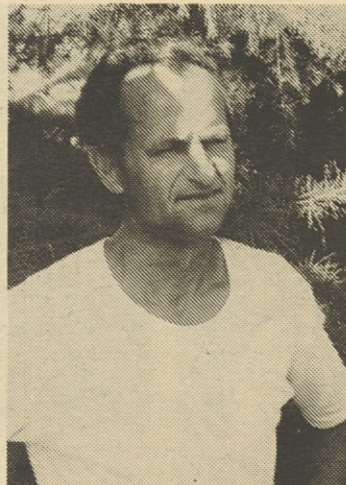
trov vselej prašne in luknjaste makadamske ceste...«

Tako kot na vsej zahodni obali Istre je bilo lani tudi na Crvenem vrhu precej negotovanja zaradi pomanjkanja vode. Morje sicer ni usahnilo, toda vodovodne pipe so bile vse predolgo suhe, kar je ljudi s slabšimi živci spravljalo v pravi obup. Vse kaže, da se letos to ne bo ponovilo, saj je vode zdaj v Istri dovolj, zgradili pa so tudi nove zbiralni-

ke. Skratka, letos na Crvenem vrhu ne bo vzroka za slabo voljo, če bo le vreme kolikor toliko, in zdi se, da bo.

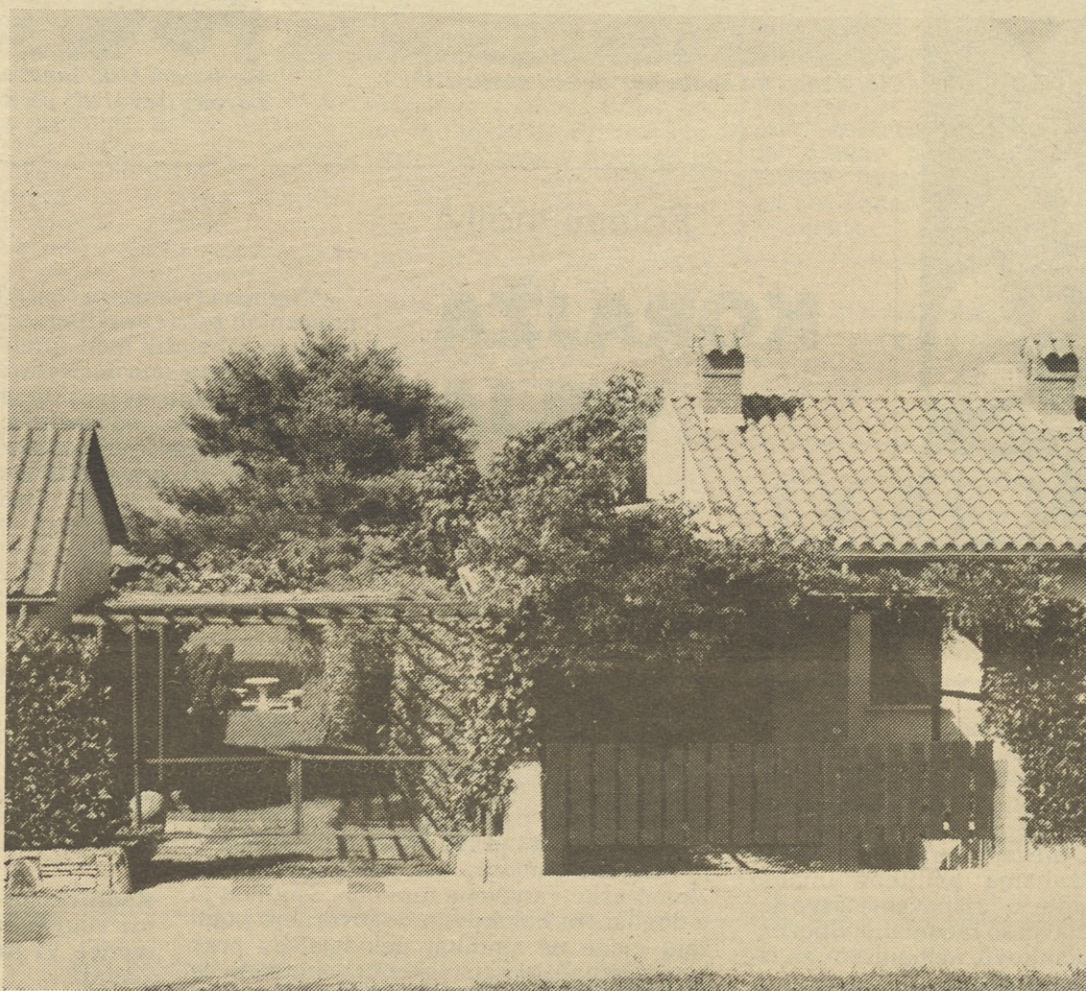
»Kdaj zapiramo in končujemo sezono? Formalno konec septembra, toda če bodo ljudje želeli, lahko še malo potegnemo,« pravi Miloš Pavičič. »Ker večina naših delavcev ne more niti pomisliti na počitnice v hotelu, zna biti povpraševanje po tukajšnjih zmogljivostih tudi po glavni sezoni večje, kot je bilo prejšnja leta...«

Besedilo in sliki: Andrej Ulaga

Miloš Pavičič

Pogled z letovišča slovenskih železničarjev na Crvenem vrhu med Kanegro in rtom Savudrijskega polotoka se širi od Sečoveljskih solin do velike marine v Luciji, Portoroža in slikovitega Pirana.

Zakaj se Celjani nočejo masirati?

BRBOTANJE NA LAVI

Razgrnitev spremenjenega zazidalnega načrta celjske soseske Lava odpira novo žarišče nezadovoljstva tamkajšnjega občinstva. Kaže, da najodgovornejši v občini še nimajo dovolj sporov na Dobrni (zaradi trgovine), na Tremarju (zaradi čistilne naprave), v Čreti, Trnovljah, Bukovžlaku in na Teharjih (zaradi nevarne onesnaženosti ozračja in zemlje), v lastni upravi (zaradi medsebojnih nestrpnosti), da zdaj netijo špetir zaradi ene same oštarije...

Spor upravičeno pretrese vsakega kolikanj klenega Slovenca in Stajerca posebej; kako je namreč sploh lahko katerikoli mož, ki da kaj nase, proti novi gostilni!

Na prvi pogled nepomemben spor, ki ne bi zaslužil pozornosti Celjanov in širše javnosti, če ne bi spet odgnil delček slike celjskih odgovornih mož in njihovega neodgovornega početja – kršenja dogovorov in zapravljanje družbenega denarja.

Da se takoj izognemo nespo- razumom in zameram, naj pove- mo, da tudi občani krajevne skupnosti Lava, ki šteje okrog 1800 duš, nimajo nič proti novi gostilni, čeprav je to »spalno naselje« že opasano z desetimi gostišči. Tudi deseti del tega življa, ogorčeni podpisniki »proti« gostilni, ki jim jo že tretje leto ne- utrudno in vedno znova skušajo vsiliti občinski možje in vod- stvo lastne krajevne skupnosti, nima nič proti še eni gostilni. Nasprotno, za novo gostišče ob-

čani sami predlagajo in ponu- jajo lokacijo.

Torej bi, da ne zamotavamo že tako z občine zamotan primer, »spalno naselje« na Lavi rado pedikuro in masažo, namesto katere jim zdaj z novo razgrni- tvijo ne ve se po kom in kje popravljenega zazidalnega načr- ta skušajo vsiliti oštarijo? Ne! Tudi ne! Tako je vsaj moč skle- pati na osnovi podatka, da je »zasebna lastnica obratovalni- ce« za pedikuro in masažo v streljaj od spornega žarišča oddaljeni ulici zaradi premajh- nega obiska to obratovalnico za- prla in si poiskala drugo službo...

Če se torej Celjani na Lavi no- čejo ne masirati in ne piti, kaj bi potem radi?

»Zakonitost in poštenost!«, pravijo na Lavi. Nič manj in nič več! To ponavljajo že tretje, in kot je videti, zadnje leto! Kaže, da so jim tokrat na občini dora- sli; v krajevni skupnosti so »raz- grnili spremenjeni zazidalni na-

črt, v katerem je lepo vrisana gostilna s poldrugim stotom se- dežev in štirimi parkirnimi pro- stori.

Taktika oblasti in manever sta pravšnja in vredna načrtovalca, ki je imel očitno pred očmi ome- njeno spalno naselje, ki se v teh soparnih dneh ne bo dodobra prebudilo iz dremavosti in dop- ustniške razpredenosti, pa bo »razgrnitev« mimo, zakonu bo zadoščeno in gostilna na predvi- denem mestu.

Zakaj pravzaprav gre? Celjani so za Domžalčani med prvimi v preustroj svojega gospodar- stva vnesli obrt in ji po daljšem prerekanju določili tudi lokaci- jo – na Lavi. Odpor občanov so zlomili z zagotovitvijo, da bo na takratnem obrobju tega »spal- nega naselja« drobna uslužnost- na in zvečine deficitarna obrt. Občanom in obrtnikom so ponu- dili nov urbanistični načrt s strogo določenimi pogoji za pridobitev lokacije. Prva raz- prodaja parcel in odobritve na- membnosti so potekale brez pe- ripetij, pri drugi pa je že prišlo do manjših zamer.

Vsa zadeva s to »obratno cono« pa je postala vroča potem, ko sta dva izmed kupcev parcele čez čas vložila prošnjo za spre- membo namembnosti. Ob na- kupu in odobritvi sta predložila prošnjo za opravljanje storitev s področja pedikure in masaže, na lepem pa sta se pojavila s prošnjo za – gostišče. Ne sicer za kakšno podeželsko krčmo, temveč za eksotični lokal s pri- okusom Havajev... Med občani je završalo, najbolj pa je priza- delo tiste lastnike zasebnih

obratovalnic, ki so jih v prvem in drugem primeru zaradi stro- gih meril zavrnili. In glej, zgodil se je čudež: vodstvo krajevne skupnosti je prošnji meni nič te- bi nič ugodilo. Krajski so sklica- li sestanek in se razen v dveh izreki proti sklepu svojega predsedstva. Sestanki so se vr- stili, pritiski tudi, zdaj, po treh letih, pa se je zaradi tega gosti- šča pojavil celo nov urbanistični načrt z vrisano gostilno. K nje- mu so dodani zapisniki nekate- rih pripomb, seveda samo tistih, ki se ne lotevajo omenjenega spora. Od daleč je po mnenju občine vse lepo in prav, seveda, če odštejemo vrsto kršitev z za- koni določenih pravil in pred le- ti podrobno dogovorjenih stali- šč o vsem, kar zadeva te obrtne cone. Toda medtem se je v gla- vah celjskih veljakov moralo marsikaj premakniti. Zdaj od- stopajo od meril, velikosti in ob- lik obratovalnic, od vsebine dela... Občane upravičeno zani- ma, kdo si tako zelo želi to gos- tišče, da je naročil izdelavo no- vega zazidalnega načrta (kar ni- kakor ni poceni), kdo bo zado- voljil prizadete obrtnike, ki za- radi strogih meril niso dobili do- movinske pravice v tej »obratni coni«, in kdo bo plačal preseli- tvne stroške tistim obrtnikom, ki so zaradi novega gostišča ogroženi in napovedujejo pre- selitev na ustrežnejšo lokacijo... Kot je zdaj videti, prizadeti kra- jani napovedujejo vsesplošni zbor. Glede tega glava še naj- manj boli bodoča gostilničarja s pridihom eksotike, ki sta že nekaj mesecev na Kanarskih otokih...

Janez Sever

Akcija Iščemo dobrega gospodarja že rojeva sadove

PRISPEVEK K PRENOVI TURISTIČNE PONUDBE

Tudi sindikalne počitniške domove, ki so neizkoriščeni in s katerimi slabo gospodarimo, naj bi dali v najem dobrim gospodarjem.

Postavke, na katerih je bila zasnovana letošnja propa- gandna akcija Iščemo do- brega gospodarja, so bile, sodeč po velikem odzivu javnosti, vsekakor utemelje- ne. Poleg odobravanja in naklonjenosti zamisli, da je treba nujno kaj narediti z za- puščenimi in zanemarjenimi turističnimi objekti, spre- meniti način dela in obogati- ti ponudbo, so seveda v tem času najbolj pomembne konkretne ponudbe za dru- gačno in bolj kakovostno delo. Pripravljenost, da bi visoko zavihali rokave, je očitna zlasti pri samoinici- ativnih ljudeh polnih idej, ki v svojih delovnih okoljih s svojo ustvarjalnostjo niso naleteli na podporo in razu- mevanje. Mnoge v združe- nem delu moti tudi uravni- lovka pri nagrajevanju, ne glede na izobrazbo in rezul- tate dela. Zato ni naključje, da se za prevzem najrazlič- nejših zanemarjenih turi- stičnih objektov zavzemajo tudi izobraženi ljudje, ali takšni s fakultetno izobraz- bo. Prav vsi ponudniki pa so pripravljeni poskrbeti za bo- gato ponudbo, ki močno presega samo gostinske storitve.

Ob vsem tem je na moč spodbudno, da ljudje sami opozarjajo na neizkoriščene možnosti v svojem okolju, pri čemer ne gre le za objek- te, temveč tudi za parke, uli- ce, vasi, prometne površine in podobno. Očitno je, da je akcija Iščemo dobrega go- spodarja, naletela na plodna tla, saj si mnogi želijo delati drugače in bolje.

To usmerjenost in voljo ljudi, da bi sami gospodarili in bi bili odvisni od svojega dela in svojih sposobnosti, kaže upoštevati. Vsem je treba dati možnost in jim tudi pomagati s konkretnimi re- šitvami. Za zdaj govorimo le o storitvah v gostinstvu in turizmu, toda kmalu bi se kar kazalo lotiti česa podqb- nega tudi pri drugih objek- tih oziroma v drugih stori- tvah. Neizkoriščenih mož- nosti je na slehernem kora- ku več kot preveč; spomni- mo se najrazličnejših dejav- nosti v trgovini, zdravstvu, kulturi itd.

Na osnovi odziva javnosti in pripravljenosti ljudi, da bi bolje gospodarili z objekti v družbeni lasti, Republiški komite za turizem in gostin- stvo ugotavlja, da bi sodelo- vanje z zasebniki utegnilo obroditi lepe sadove. Kon- kurenca bi zahtevala večjo kakovost, z upravljanjem majhnih in odročnih obra- tov bi razbremenili družbeni sektor, pridobili bi kapital občanov, obenem pa bi po- skrbeli tudi za večjo zaposle- nost in spodbudnejše nagra- jevanje. Vse to pa so stvari, ki jih v naši družbi močno pogrešamo in brez katerih gotovo ni pričakovati bolj- ših časov.

Seveda bi bilo pri tem ne- umestno govoriti, da gre že za preustroj gospodarstva, vsekakor pa takšna usmeri- tve prispeva k oblikovanju bolj prožnih in produktiv- nejših gospodarskih enot, ki spodbujajo preusmerjanje v donosnejše panoge. Če bo akcija Iščemo dobrega go- spodarja, uspela tako, kot pričakujemo, bo veliko po- magala k prenovi turistične

ponudbe in k hitrejšemu razvoju zunajpenzijskih storitev.

Oddajanje objektov v naj- jem oziroma sklepanje po- godb za opravljanje del ali posameznih storitev je po- sedanjih predpisih mogoče ne le v gostinstvu in turiz- mu, ampak tudi v drugih de- javnostih. Za pomembnejši premik na tem področju pa so seveda potrebne spodbu- de. Najemnikom je treba za- gotoviti posojilo za obnovo objekta in jim pustiti dovolj dohodka za vzdrževanje.

Republiški komite za turi- zem in gostinstvo je v zvezi z akcijo predlagal Gospodar- ski zbornici Slovenije, da skupaj s splošnimi združenji za gostinstvo in turizem, tr- govino in za drobno gospodar- stvo ter medobčinskimi zbornicami spodbuja orga- nizacija združenega dela, naj oddajo v upravljanje objek- te, s katerimi bi zasebniki lahko učinkoviteje gospodar- ili. V tem smislu naj bi spodbujali tudi izvršni sveti posameznih občin, medtem ko bodo morale upravne službe storiti vse, da bodo najemniki hitro prišli do po- trebnih dokumentov oziro- ma dovoljenj za opravljanje obrtne dejavnosti. Republi- ški komite za turizem in gos- tinstvo je pri tem mislil tudi na počitniške domove de- lovniških organizacij. Sindika- tom je namreč predlagal, da bi vse počitniške objekte, s katerimi danes slabo go- spodarimo, dali v najem.

Akciji Iščemo dobrega go- spodarja in Turizem nas bo- gati sta deloma že dosegli svoj namen, saj sta v naši republiki zbudili veliko za- nimanje. Spodbudno je, da se v sivity našega gospodar- skega vsakdana za neizkor- riščene objekte zanimajo ta- ko zasebniki kot tudi neka- tere organizacije združenega dela. Odziv na druge pobude – ne iščemo namreč dobrih gospodarjev le v turizmu in gostinstvu – pa pobudniki omenjene slovenske akcije še le pričakujejo. Zgledi na- mreč vlečejo, zlasti, če so vsestransko zanimivi. A. U.

● KNJIGE

● SLIKE

● REVIJE

● ČASOPISI

● LEPA

DARILA

VSE TO

IN ŠE VEČ

V KNJIGARNI

DELAVSKE

ENOTNOSTI,

Ljubljana,

Tavčarjeva 5

Telefon 317-870

Delavska enotnost

Ljudje v belem

ZAKAJ SE MEDICINA FEMINIZIRA?

Zdravnika je težko ujeti, če nisi kakorkoli bolan. To sem spoznal ob pogovoru z dr. Mileno Novak-Medič, ki je opravila vse obveznosti v nočnem dežurstvu šele dobro uro pred polnočjo. Obisk pri hudem bolniku na Križni gori ter vsakodnevna infuzija v Puštalu sta ji vzela kar precej časa, tako da sem že skoraj obupal.

Nočno dežurstvo je lahko polno presenečenj, saj nikoli ne veš, kaj se bo zgodilo. Kljub vsemu pa le gre po nekakšnem scenariju. Za dober večer te ob 19. uri pozdravijo zapoznele mamice z dojenčki, ki jim ni uspelo priti v otroško ambulanto. Potem se vrstijo klici. Najprej sem obiskala dve svoji bolnici. Ena ima maligno obolenje in jo obiščem vsak dan, tudi ko nisem dežurna. Druga je potrebovala le tolažbo, ker ima moža v bolnišnici.

Največ časa mi je pobrala Križna gora, kjer obiskujem starejšega bolnika. Pri takšnih nujnih obiskih me z leti v avtomobilu vse pogosteje pesti rahel strah, ali bom kos nalogi. Velika odgovornost le naredi svoje. No, pri bolniku ta strah povsem izgine, tako da se mu lahko posvetim popolnoma zbrano in z vsem znanjem.

Nočna dežurstva so velika obremenitev za zdravnike, moški to lažje prenašajo...

V medicini je vse več feminizacije; kljub težjim razmeram tudi splošno zdrav-

stvo ni izvzeto. Delamo v drugačnih razmerah kot moški, saj imamo neprimerne večje družinske obveznosti. Morda bi si lahko izbojevale boljše delovne razmere, a se vedemo, kot da nas to ne zadeva. Premalokrat se zavedamo, da se lahko bolezen loti tudi nas...

Kovačeva kobilica je zmeraj bosa!

V nočnih dežurstvih opravljam obiske vedno sama z avtomobilom. To so lahko zelo prijetni izleti, po drugi strani pa ti je lahko že sama vožnja v veliko breme.

Zdravniki veliko govorijo o obremenjenosti, stazisti pa v glavnem ne vedo, ali bodo sploh dobili zaposlitev.

To je žalostno. Morda bo zvenelo čudno, toda velika obremenjenost je povezana s kolikor toliko solidno plačo. V prostem času razprodajamo znanje, izkušnje in energijo. Za ženske je to še težje in glede organiziranosti dežurstev ter dodatnega dela je največ nesoglasij.

Prej ste omenili feminizacijo...

Pri dežurstvih morate bolnike velikokrat obiskati doma. Je to rutinsko delo?

Dve vrsti hišnih obiskov sta - nujni in pri svojih bolnikih. Pri nujnih obiskih gre za strogo medicinsko indikacijo in ljudje od zdravnika tudi ne pričakujejo več, povsem drugače pa je pri tvojih bolnikih. Ti obiski so osebni in obvezujoči; včasih so zelo intimne narave. Hudo je, če se čustveno preveč navežeš na bolnika, saj te potem njegova usoda spremlja še precej časa.

Na začetku svojega 10-letnega službovanja sem bila pri hišnih obiskih velikokrat presenečena nad različnimi razmerami, v katerih živijo ljudje.

Najbolj se mi je vtisnil v spomin obisk v Valterškem vrhu v Poljanski dolini. Bilo je pozimi in zapadel je visok sneg. Možak, ki je prišel pome, je prosil tudi župnika, naj gre z njim. Neke stara ženička naj bi umirala. Ko z avtomobilom ni šlo več naprej, sta šofer in župnik izmenično gazila, pogovarjali pa se nismo nič. V tisti hiši sem videla res najslabše življenjske razmere. Mati in sin sta živila v enem samem prostoru skupaj z živalmi, preživljala pa sta se s prodajo orehov. Takrat me je presenetila naravna bistrost teh preprostih ljudi. Bolna ženička nama je

rekla: »Če bi bila že mrtva, bi k meni najprej prišel gospod župnik, ker pa sem še živa, bo prišla gospa doktor.« Kasneje sva se z župnikom pogovarjala, o čem sva razmišljala med potjo. Oba sva se namreč spraševala, kateri od naju bo prvi stopil k njej in župnik mi je nameraval kot ženski dati prednost. Čez leto dni sva spet odšla k njej, zdaj pa hodim poleti le še na obisk.

Letošnje poletje se prav gotovo razlikuje od prejšnjih. Participacija je vzburla tako zdravstvo kot porabnike. Kaj o njej menite vi?

Participacije ni mogoče osvetliti le iz enega zornega kota. Predstavljajte si ambulanto; v čakalnici ni nikogar, zdravnik pa se ukvarja z administrativnimi deli. Nato stopi v ambulanto človek, ki je brez posebnega namena zašel v zdravstveno ustanovo. Od zdravnika hoče le nasvet, saj naj bi bil zdravnik vedno in povsod na voljo. S te plati participacijo odobravam, ker pomeni neko vrednotenje dela in strokovnosti. Po drugi strani pa trdim, da še z drugimi omejitvami izgubljam razmeroma visoko zdravstveno ravno. Ljudje so občutek socialne varnosti že izgubili, zdaj je na vrsti še zdravstvena varnost.

V zdravstvu se počutimo izigrani, saj ne bi smeli dovoliti, da mi razlagamo vsakemu posamezniku namen participacije. To je sicer naš denar, vendar ni prav, da se zbira na tak način. Sestra je hkrati zaposlena pri posegih pri bolniku in pobira denar! Ne, to je povsem izključeno!

Zadnja leta opažamo naraščanje najrazličnejših alergij in izpuščajev. Mislite, da je to povezano z vse večjim onesnaževanjem vode in zraka?

Kot zdravnika me je sram, ljudje z zrelem gledanjem na svet vidimo toliko napak, a vendar ne ukrepamo. Mislimo si: »Ah, bodo že tisti, ki so za to pristojni!«

Le en podatek v premislu. Vsako leto v občinskih zdravstvenih skupnostih opravijo statistični pregled, koliko bolnikov so splošne ambulante poslale na specialistično zdravljenje oz. v bolnišnice. Te podatke nato primerjajo z regijskimi in republiškiimi. Škofja Loka je bila v primerjavi z obema vedno pod povprečjem, obenem pa smo visoko nad povprečjem po številu onkoloških bolnikov. Največ kopij glede tega se lomijo ravno ob rudniku urana Žirovski vrh. Mislim, da bi prav RUŽV najbolj zanimala obsežna raziskava o možnih škodljivih posledicah predelave urana, saj trdijo, da jih ni. Vodilni delavci pravijo, da imajo tako izpopolnjene čistilne naprave in filtre, da se od njih učijo celo Francozi, seveda pa se dvomi o tem brez trdnih dokazov nikakor ne bodo zmanjšali.

Dejstvo je, da ima strupena industrija strupene odpadke. Ne moremo pričakovati, da se bosta iz neke kemične tovarne cedila med in mleko, vendar bi bilo od proizvajalcev pošteno, da poskrbijo za svoje odpadke. Tudi v tem zaostajamo za razvitim svetom, sčasoma pa bo ta problematika postala še pomembnejša. Sicer pa tudi medicina ni povsem čista znanost.

Kaj predvidevate za prihodnost?

Pomembno je, da zaradi sedanjih razmer ne izgubimo glave. Biti moramo bolj nepopustljivi in si prizadevati za dolgoročne ukrepe. Kratkoročni finančni uspehi nas ne smejo zavesti.

Igor Drakulič

RAD po sledeh velikih delavskih protestov

TAM, Maribor

ZOPER GLUHA UŠESA

»V Tamovih proizvodnih obratih je neprimerno manj živčnosti kot v občinskih in mestnih strukturah Maribora,« je prepričan Radov novinar Dragiša Draškovič. »Nenazadnje delavci sami menijo, da štrajk ne sme postati praksa njihovega nezadovoljstva, hkrati pa so prepričani, da so - če že drugega ne - birokraciji očistili ušesa.« Jim bodo prisluhnil?

Ivan Čuk, predsednik izvršnega sveta SO Maribor, je na trnih, kjer sedi tudi kakšnih 20 odgovornih delavcev Tama: udar cen, višja inflacija, povečana nelikvidnost - to je zdaj njihovo vprašanje, glavna skrb pa, kje dobiti nekaj deset milijard dinarjev posojila (točne vsote ne omenjajo!) za izplačilo mesečnih osebnih dohodkov. V takih razmerah družbenopolitične organizacije, še posebej sindikat, ne smejo napraviti nobene napake, kajti: »Štrajk je imel pozitivne posledice prvega in drugega dne, tretjega in četrtega pa je bil na meji obvladljivosti...«

Da je imel štrajk pozitivne posledice, je moč razbrati iz besed Metke Roksandič, predsednice Obs ZSS Maribor-Pobrežje, češ da so šele po štrajku začeli reševati probleme, ki so se kopičili že leta. »Štrajk je moral postati gonilo dnevne prakse,« je dodal delavec Jovan Slavnić. Podobnega mnenja so bili še drugi delavci Tama.

Predsednik konference OO ZS Albert Veler je med drugim povedal, da so v Tamu »odrajtali« že eno delovno soboto in da so nameravali spraviti pod streho še drugo, tisto, ki so jo načrtovali za 30. julij. Proizvodnja da je tekla dobro, da so dosegli številko 55 milijard in da zato več kot 7,5 tisoč delavcev upravičeno pričakuje 7,8-odstotno rast osebnih dohodkov, kar z drugimi besedami pomeni, da nihče ne bi zaslužil manj kot 32 starih milijonov na mesec. »O teh težavah smo govorili že dolgo, vendar nas nihče ni poslušal,« je povedal Franc Pajtler. Drugi delavec, Ivan Palfi, ki je v Tamu že nekaj mesecev več kot 34 let nepretrgano zaposlen kot elektrovarilec, je prepričan, da je zato kriva občinska birokracija, »ki jemlje, kolikor hoče.« Kot pravi, je v šestih mariborskih občinah zaposlenih 800 ljudi, nihče med njimi pa se noče družiti z »normalnimi« delavci. »Vendar na ulice nismo šli za tistih znamenitih 50 odstotkov, temveč zato, da smo končno potrkali na gluha ušesa birokratov,« pravi Franc Zemljarič.

Kaj bodo zdaj v Tamu, se na koncu sprašuje Rad.

Tamovci in tudi drugi strokovnjaki pravijo, da se s 3,5 tisoč nekvalificiranih delavcev ne bo dalo prodreti na tuje trge. T. i. Program 55 sicer načrtuje bistveno posodobitev opreme, fleksibilnejše tehnološke sisteme in postopno kibernetizacijo proizvodnje, ki naj bi zagotovila kakovost in zmanjšala stroške. Toda vse to so

morali preložiti na leto 1990, ker je bančni konzorcij menil, da TAM za zdaj nima dovolj lastnih sredstev za takšen skok.

V članku Zoper gluha ušesa Rad korektno komentira ukrepe za ozdravitev Tama, pa tudi nekaterih drugih mariborskih »problemov«.

ZMAJ, Zemun

VZLET PRED ŠTARTOM

»Križa se ni začela šele z junijskim pohodom naših delavcev pred skupščino SFRJ; njene korenine segajo globlje, razraščajo pa se že najmanj dve leti,« je novinar Rada M. V. R. Jovanovičev komentar štrajk delavcev zemunskega Zmaja dipl. inž. Radoslav Mitrovič, njihov začasni generalni direktor. »Zato (od)rešitve ne smemo pričakovati čez noč.«

»Ko so uvedli t. i.časne ukrepe, smo se prisilni upravitelji srečali iz oči v oči z veliko izgubo, dolgovi, motenim poslovanjem, skoraj povsem zapuščenim strojnim parkom - številni stroji sploh niso delali - proizvodnje skorajda ni bilo, kadri so bežali k uglednejšim firmam...« opisuje prvo srečanje z majavim Zmajem Radoslav Mitrovič. »Beograjski inštitut za ekonomijo industrije, ki smo ga naprosili za diagnozo Zmajeve bolezni, je z obsežno analizo ugotovil, da so jedru vsega zla botrovala subjektivne, torej notranje slabosti tovarne, ki ne izvirajo samo od včeraj. Tehnološkega presežka je 1.500 zaposlenih, je pokazala analiza in nato še dokazala, da se v Zmaju dela samo po tri (3) ure na delavnik in da njihovi izdelki nikakor ne morejo prodreti na zahodni trg, saj so premalo kakovostni«. Namestnik začasnega generalnega direktorja Stevan Blagojevič je k temu dodal: »Naše izdelke smo prodajali po smešno nizkih cenah, pa še te na 90-dnevno posojilo...« Tako so nas dotokle še (visoke) obresti, za nameček pa še tisti, ki so odšli. »Res se zdi, da nas je preveč, še bolj res pa je, da nam manjka nekaj sto visokokvalificiranih in kvalificiranih delavcev, da o mojstrih niti ne govorim...«

Kaj storiti? Po Blagojevičevih besedah je inštitut za ekonomiko industrije ugotovil, da bi se iz krize lahko rešili, če bi na svetovni trg lahko izvozili najmanj 30 odstotkov svojih izdelkov, v svoje vrste pa »uvozili« najmanj 20 ekonomsko zelo razgledanih ljudi. Pred tem pa bi morali - tako meni Inštitut - odpisati 26,5 milijarde dinarjev kratkoročnih posojil in »drugih« obveznosti, poleg tega pa najeti še za 11 milijard dolgoročnega posojila za obratna sredstva. Če bi se to posrečilo, bi v prihodnjem letu lahko povečali proizvodnjo za 25 odstotkov. Pogovori bodo gotovo zelo naporni, kajti jezik bo tekkel s skoraj 300 ozdi, od katerih jih je 80 neposredno povezanih z Zmajem.

»Tovarna Zmaj je primer t. i. strukturne krize; ni se inovirala dovolj hitro,« povzema v. d. generalnega direktorja. »Zdaj moramo v ofenzivo. Pomagali nam bodo Agroeksport, Agro-Vojvodina, Tehnopromet... pa Generaleksport in Jugoeksport... da bomo najprej izvozili večje količine v dežele SEV, predvsem Sovjetsko zvezo, nato pa v države v razvoju in na Zahod.« Problem finančne težave Zmaja so že regulirali: republiški izvršni svet in ZIS bosta spremenila nekatere paragrafe...

BOROVO, Borovo

BLIŽE OBLJUBAM

»Kot smo obveščeni, lahko vse informacije v zvezi s štrajkom in posledicami, ki mu sledijo, dobite na občinskem sindikalnem svetu«, so v Borovu poučili B. Stamatoviča, na OK ZK v Vukovaru pa potrdili, da je res tako. Takšna odločitev menda temelji na dveh podnehan: prvič, po znanih manifestacijah delavcev v Beogradu je ugled sindikatov močno narasel, in drugič, propadel je poskus nekaterih »lažnih novinarjev« iz Beograda, Borova in Vukovara, da bi na dan vstaje hrvaškega naroda (27. julija) »jugoslovanski delavski razred« izrazil medsebojno solidarnost s »pohodom na izvire revolucije.«

In kaj delajo v Borovu, da bi stanje čim prej sanirali? »Dežurni« in sploh najvišji vodilni v Kombinat so nenehno »na poti«, »zasedeni« ali na »sestanku«... navkljub vsem obljubam, da bo tudi »sindikat Borova delal brez prestanka«, pa so vrata sindikalne dvorane zaklenjena, na njih pa visi obvestilo, da so njihovi prvaki na morju. Sploh pa je v samem »Borovu« in Borovu mirno. Dela le nekaj sto vzdrževalcev. »Pa tudi sicer morje nikoli ni bilo tako daleč od Borova, kot je letos,« otožno pripoveduje delavka Marija Tomić...

»Problemi Borova so na prvem mestu dnevnega reda predsedstva Zveze sindikatov Hrvaške«, pravi Mirko Čeprnja. »Zmenili smo se, da bomo storili vse, kar je v naših močeh, da bi lahko s 1. avgustom nadaljevali proizvodnjo, zlasti tisto, ki jo zahteva naš trg in izvoz. Kombinat je finančno konsolidiran tudi na tak način, da bodo nekateri dolgovi reprogramirani, dohodki in osebni dohodki delavcev Borova pa bodo oproščeni nekaterih dajatev. Osebni dohodki bodo tako znašali 197.000 dinarjev...«

Delavci Borova si veliko obetajo od 21. julija, ko bo njihove težave pretresel sabor SR Hrvaške. Za zdaj je znano le stališče vseh »subjektov« v Vukovaru, Borovu in republiških sindikatov, da je treba najti vse krivce, odgovorne za sedanji položaj. »Na odgovornost bodo poklicani vsi, ki so zavirali lanske zahteve delavcev po krčenju administracije. Kajti - tako so povedali v Borovu - odpustili so samo dve snažilki, upokojili pa deset ljudi...«

Pripravil: D. K.

Miran Prezelj, Frankolovo:

DAN ZA DNEM GLEDAM V NEBO

»Petnajst let sem delal v tovarnah, potem sem se odločil za obrt. Toda v sebi sem venomer nosil željo po zemlji; da bi bil kmet. Pred destimi leti se mi je ponudila priložnost: napredaj je bila povsem obubožana in zapuščena kmetija. Prijatelji in znanci so mi rekli, da se mi je zmešalo, ko so izvedeli, v kaj rinem. Toda z ženo sva bila trdno odločena...«

Ko se cesta tik pred Frankolovim malo povese, je v levo asfaltiran odcep. Če se ne motim, je to edini z asfaltom prevlečeni vaški kolovoz v Frankolovem. Verjetno je tudi ta asfalt delček novosti, ki je privedel z nekdanje pristave graščine s Tabora. Tiste graščine, ki z desetino podobnih na Slovenskem vsem na očeh propadajo. Za osvežitev spomina – to je graščina, ki se počasi seseda vase ob križišču ceste v Dobrno v Vojniku.

Dve minuti pred dogovorjenim časom me je počakal. Ze od daleč se je smejal, ko sem kazal na uro, ker bi naj bila točnost tudi moja vrlina.

»Jaz se držim pravila generala Montya, da moraš čakati ti izza ogla,« je v smehu dejal. Miran Prezelj se je rodil na Hudinji. Oče, delavec v delavskem Gaberju, je oba sinova usmeril v industrijo. Miran je končal tehniško srednjo šolo in vsako jutro ob petih odhajal na delo najprej v Libelo in nato v Cinkarno. Potem je pred dvajsetimi leti rekel, da bo sam svoj gospodar in zaprosil za obrt. Pred desetimi leti pa je iste občinske organe prosil, naj mu dovolijo, da bo kmet...

»Miran Prezelj, kmet!«, pravi, ko mi stiska roko v pozdrav.

– **Kmet ali obrtnik?**

»Kmet! Potem obrtnik, električar, kemik, avtomehaničar, biolog, kovač, skratka vse, kar moraš biti, če si – kmet. Priznam, da sem se zadnjih deset let učil več kot prej v štiridesetih letih skupaj...«

Pred desetimi leti je torej Miran Prezelj spet obrnil svoje jadro in v osuplost vseh, ki so ga poznali, začel mučne pregovore o nakupu nekdanje pristave, po domače Hubove kmetije na Rakovi stezi na Frankolovem; o nakupu tistega dela kmetije, 25 hektarov, ki so od nekdanje pristave še ostali. Leta

1979 je kmetijo, pravzaprav tisto, kar je še ostalo, ker je bila že leta povsem zapuščena, začel hasnovati. Znanci so dvomili, nekateri so se celo muzali in razlagali, kako se je Miranu Prezljju, tistemu obrtniku, saj ga poznate, tistemu, ki izdeluje tiskano vezje, da, tistemu veseljaku, dober fant je bil, nekaj premaknilo na podstrešju. Mar je to normalno, da možak, ki je uspešno vpeljal dokaj donosno obrt, rine v hribe na zapuščeno kmetijo, ki je še država noče!

Nakup je veljal manj kot zagon kmetije

»Sploh ne gre za vihrovost, nepremišljenost ali trenutno odločitev. Dolgo sem v sebi premleval podatke, trezno ocenjeval nevarnosti, skrbno pretehtaval svoje sposobnosti in predvsem družbene okoliščine, preden sem se dokončno odločil, da bi v nakup vložil vse, kar sva z ženo prihranila v življenju, in še več. Jasno je bilo, da brez izdatnega kreditiranja kmetije ne bo moč oživiti vsaj toliko, da bi začela sama sebe vzdrževati.«

– **Čeprav se je v tistem času začel občutneje spreminjati naš in družbeni odnos do zemlje, je bilo tvegano veliko?**

»Da, ker tudi vi poznate povojno zgodovino in odnos družbe do zemlje in kmeta. Toda to je bil izziv, ki sem ga dolgo nosil v sebi. Zanimivo pri tem je, da sem se rodil v čisto delavski družini, da nikoli nisem imel neposrednega stika z zemljo, kaj šele, da bi mi zemlja odmerjala velikost tega kruha.«

– **Prav to, da so vam omogočili nakup, vam, ki niste bili kmet, je že dovolj zgovorno...**

»Imate prav. Zemljiško kmetijska skupnost se za kmetijo ni zanimala, ta zemlja, čeprav je kmetija zaokrožena, ni zanimala niti preo-

stalega družbenega sektorja, začuda tudi mejašev, okoliških kmetov, ki so imeli predkupno pravico, ne. Res pa je, da je bila kmetija kljub temu razmeroma draga. Tu mislim na ceno zemlje.«

– **Zagon je bil še dražji?**

»Lahko si predstavljate, kako je začeti kmetovati na tako veliki ali kakršni koli kmetiji brez enega samega stroja ali osnovnega orodja.«

– **Ne, ne morem si predstavljati!**

»Najprej me ni nihče resno jemal. Mnogo jih je celo razmišljalo, da gre za špekulacijo. Saj poznate tisto, vrednost zemlje je bila majhna, skorajda nikakršna, torej se mora popraviti. Nekateri so celo menili, da sem se nekje dokopal do nekakšnih podatkov, da bo tam to in to ali da je tam to in to, da sem kmetijo kupil zato, da bi čez leto ali dve s prepodajo parcel obogatel, haha.«

– **Ne bi bili prvi in nikakor ne edini!**

»To mi ni padlo na kraj pameti. Imel sem še to srečo, da so me začeli resno obravnavati vsi strokovnjaki, h katerim sem prihajal po nasvete.«

– **Ali so vam res pomagali?**

»Telega ni treba dokazovati; kmetija je tu in na njej vse, kar smo v teh desetih letih naredili. Res pa je, da je bila cena zagona kmetije mnogo večja od kupnine.«

Pomagali so vsi, od kmeta do bankirja

Danes Miran Prezelj priznava, da je edino, česar še ne zna preračunati ali izračuna-

ti, to, koliko vrat je odprl in koliko korakov ali kilometrov je opravil, preden je kmetijo kupil, kaj šele, ko jo je že kupil! Koliko ur razlag, pojasnjevanj, utemeljevanj je bilo potrebnih do temeljite odločitve, kaj na tisti zemlji sploh bo! Naravne razmere so govorile za sadjarstvo. Tudi analize zemlje in dosegljivih vremenskih podatkov so potrjevale mnenje strokovnjakov, da bi bil Miran Prezelj z določeno usposobljenostjo lahko dober kmet – sadjar.

Ko je novopečeni kmet premlel in sprejel te predloge strokovnjakov, se je v resnici vse skupaj šele prav začelo. Zdaj je bilo na vrsti analiziranje ponujene možnosti. Sadjarstvo, prav! Toda katero sadje in koliko? Kam in kdaj to sadje prodati? Odveč bi bilo ponavljati, koliko ur razmišljanja, analiziranja in zbiranja podatkov je spet sledilo, da so prišli do vrste sadja, potem do izbora sadika, do kupca...

»Danes imamo 10 hektarov ograjenih sadovnjakov. Zemljišče je takšno, da smo morali delati terase. Zato je dreves nekoliko manj. Vsa drevesa so na šibki podlagi »M9«, ki morajo imeti vse življenje oporo, torej kol. V tistem času, ko smo nasade urejali, je bil moj sadovnjak eden izmed večjih takšnih kompleksov v naši republiki. Tu mislim na izkoriščenost zemlje s »trojčki«.

Odločili smo se za nove sorte jablan – gloster, mellrose mutchu, idaret, jonagold in zaradi opravevanja še za zlati delišec. En hektar pa je višenj, in sicer gorsemske in reksle.«

– **Seveda pa izbor sadik in posaditev dreves še ne jamčita, da je usoda kmetije določena.**

»Kje pa! Ob pozdravu sem našteval, kaj vse sem. Naj vam povem, kako so se nekateri muzali, ko smo, denimo, nekega dne po sadovnjaku lovili cvetočerje. Saj poznate tiste majcene žuželke... Potem smo te žuželke secirali, ugotavljali njihov spol, sposobnost razmnoževanja, izračunali morebitni obseg škode in – to pa ni več smešno – če je bila ta manjša od 20 odstotkov, opustili škropljenje. Cvetočer je namreč opravil koristno delo. Ker nismo škropili, nismo pomorili drugih žuželk, ki zaradi svojega preživetja opravljajo v sadovnjaku koristna dela. To ni naša inovacija, to so agronomi že delali ali videli v tujini. Enako je s sprotim spremljanjem vlažnosti, ki omogoča razvoj bolezní...«

– **Torej vi kmetovanja ne jemljete kot nekaj, kar je odvisno od boga?**

»Nihče, ki toliko vložil in se zares ukvarja s sodobnim kmetovanjem, ne more sprejeti samo naravnih danosti ali biti popolnoma odvisen samo od narave. Kar bo zra-

slo, bo zraslo, kot menijo nekateri. Vam zaupam, koliko prihranimo samo z izpustitvijo enega škropljenja? Ali koliko škode v naravi povzroči eno škropljenje preveč! Res pa je, da vsako jutro, dan za dnem, gledam v nebo!«

Od pomoči do družbenega priznanja

– **Koliko vam kmetija danes, po desetih letih, vrača?**

»Bi mi radi nakopali na vrat davkarijo? Šalim se in mene. Res pa je, da z ženo še vedno ves ostanek dohodka vlagava v kmetijo. V opremo. Danes imava že popolno opremo do sortirnega stroja.«

– **Tudi hladilnice?**

»Ne. Po moje sadež prodaja najdražje, če ga prodajaš takoj, ko ga utrgaš z veje.«

– **To so velikanske količine. Kdo to obira in komu prodajate?**

»Da, res je. Povprečno gre za okrog 60 ton najbolj kakovostnega sadja. Sem kooperant kmetijske zadruge, ki mi vsa leta pomaga in me oskrbuje z reprodukcijskim materialom. Ves pridelek odkupi Blagovni center Celje, obiramo pa sami. V konici je v nasadih petdeset obiralcev. Vsa leta si prizadevam, da prihajajo isti obiralci. Celu nagrajevanje sem podredil temu, da bi sam »vzgojil« obiralce. Veliko je namreč odvisno tudi od obiralca.

Nasadi naj bi dali nominalno okrog 300 ton sadja, toda to nam še ni uspelo. Toče, pozebe in tako naprej iz leta v leto...«

– **Šestdeset ton krat toliko in toliko dinarjev...**

»Ne trudite se. Račun je takšen: zavarovalnina 31 odstotkov, trgovina 27 odstotkov, zadružna marža 5 odstotkov, vse drugo pa je moje. V tem pa so vsi stroški, delo, zdravstveno in socialno zavarovanje in ljubezen do kmetovanja. Če bi v kmetijstvu vaš sindikat vztrajal pri uveljavitvi sedemurnega delavnika, bi vsak kmet propadel.«

– **Vi ste eden redkih kmetov, ki med vsem pogovorom ni izrekel niti ene pripombe na račun politike!**

»Zakaj bi lagal. Kjerkoli sem prosil za pomoč, kogarkoli sem obremenjeval s svojimi težavami, vsi so mi šli na roko. To je res.«

– **Tudi davkarija?**

»Imel sem zakonito možnost, da me na davčni upravi obravnavajo pod posebnimi pogoji, ker je šlo za poseben primer. Toda tega nisem uveljavljal. V mojem sadovnjaku lahko srečate profesorja mariborske univerze ali profesorja z biotehnične fakultete v Ljubljani. Strokovnjaki Inštituta za hmeljarstvo in pivovarstvo iz Zalca ali iz kmetijske zadruge pa so tako vsakdanji gostje. Vsa komur je lahko jasno, da en sam človek s svojim znanjem in svojo sposobnostjo ne zmora oživljanja takšne kmetije. Kmetija je živ organizem in vsak živ organizem se sestoji iz tisočev delov. Ni ga človeka, ki bi o vsem vedel. Mene tega ni bilo nikoli sram priznati, kot me ni bilo sram poprositi kateregakoli strokovnjaka za pomoč. Nihče mi je ni odrekel, še več, moj »primer« je tudi njihov »primer«, saj tudi ti strokovnjaki pri svojem delu ne srečajo veliko primerov, da bi takšno kmetijo v vsem zaganjali od začetka, vendar na znanstveni osnovi, na osnovi računa in znanja.«

– **Ste se že včlanili v kmečko zvezo?**

»Sem član kmetijske zadruge Celje, član poslovne skupnosti za sadjarstvo in jagodičevje in to je dovolj. Več ne potrebujem. Kaj naj bi mi kot sadjarju ta zveza ponujala še več, kot mi je ponujeno?«

Minulo soboto je industrijsko Celje doživelo presenečenje. Ob podelitvi letošnjih občinskih nagrad je bil dobitnik Šlandrove nagrade kmet – Miran Prezelj z Rakove steze 10, pošta in krajevna skupnost Frankolovo. Da, tisti Prezelj iz Libele, Cinkarne...
Janez Sever

Delavska enotnost

List je bil ustanovljen 20. novembra 1942. Predsednik Josip Broz Tito je Delavska enotnost 15. novembra leta 1967, ob njeni 25-letnici, odklical z redom zastav za narod z zlato zvezdo • Izdaja ČGP Delo – tozda Delavska enotnost, 6000 Ljubljana, Celovška cesta 43, poštni predal 313-VI, telex 31 787 • Glavni urednik: Franček Kavčič • Odgovorni urednik: Marjan Horvat • Člani uredništva: Boris Rugelj (komentator urednik – družbenoekonomski odnosi, delitev); področni uredniki: Andrej Agnič (posebne naloge, fotografija), Ciril Brajer (reportaže in samoupravni odnosi), Marija Frančeskin (socialna politika in varstvo okolja), Ivo Kuljaž (ekonomski ureditev), Emil Lah (mednarodni ekonomski odnosi in politika), Janez Sever (posebne naloge), Andrej Ulaga (turizem, rekreacija, šport in oddih), Igor Žitnik (znanost, kultura in izobraževanje), Sašo Novak (urednik, politični sistem, sindikati), Remigij Noč (urednik – drobno gospodarstvo, delavci v samostojnem osebnem delu), Brane Bombač (oblikovalec), Jožica Anžel, Meri Jurca, Ica Putrih (tajnice), Sonja Seljak (redaktorica-lektorica) • Vršilec dolžnosti direktorja tozda in glavni urednik: tozda Franček Kavčič • Telefoni: vršilec dolžnosti direktorja tozda in glavni urednik 322 778, odgovorni urednik 313 942 • Naročnine, Celovška 43, 319 690 ali 318 855, int. 52 • Uredništvo Naš delavec, skupna revija slovenskih časnikov in revij, Ljubljana, Celovška c. 43, 318 855 in 321 651 • Center za razvijanje obveščanja v združenem delu in tisk za tisk glasil organizacij združenega dela, Ljubljana, Celovška c. 43, 323 951 • Marketing, Celovška cesta 43, 320 403 • Računovodstvo, Ljubljana, Titova 35, 310 923 • Žiro račun 50102-603-41502 • Založba 311 956 • Knjižarna galerija, Ljubljana, Tavčarjeva 5, 317 870 in 312 891 • Posamezna številka Delavske enotnosti 400 din • Rokopisov in nenaročenih fotografij ne vračamo • Poštnina plačana v gotovini • Tisk ČGP Delo, tozda Tisk časopisov in revij, Ljubljana, Titova 35 • Časopisni svet Delavske enotnosti: Albert Vodovnik (predsednik), Meta Bendič, Franc Berginc, Andrej Coklin, Silvester Drevensček, Ivo Gričič, Vlado Haas, Ivo Janžekovič, Niko Klavžar, Rajko Lesjak, Mira Maljuna, Slavko Peklarič in Nada Serajnik.

LIPE SVEDER: PREZGODAJ

